

קונטרס

הבינני

פרשת
וירא
תשפ"א

שנה ג' חוברת ז'

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ד

אין אדם מוגיע לבטחון אמותי אלא מתוך שבטח באדם ונכשל

על אודות המחשבה השישית \ טוב לחסות בה' מבטוח באדם \ אין האדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בהן \ אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני \ הדבר הנגדי מעורר התפעלות \ כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו \ המכשלה מביאה לידי שלימות ההשגה \ במקום שבעלי תשובה עומדין \ השקעה כושלת היא ההשקעה הטובה ביותר \ השרשת המחשבה השישית על-ידי ההתבוננות \ טוב מראה עינים \ הטעות שעושים בגלל חובת ההשתדלות \ בכור המבחן \ הפר עצתו וקלקל מחשבתו \ ולא תאמר אני העשרתי את אברם \ אין הקב"ה זקוק לתחבולות והערמות \ מעשה בבעל בטחון שקיבל את פרנסתו מן השמים \ מעשה בבעל בטחון שהגיע לידי התפעלות \ ההתבוננות תכפר על שנים של ביטול תורה \

יום שני פרשת וירא – ט"ז מר-חשון ה'תשפ"א

מרפואת הנפש במשנת מרן הגאון רבי אברהם ישעיהו ב"ר

שמריהו יוסף ה'חזון אי"ש' זצ"ל

הקב"ה אינו משחק אתנו \ הכוונה בתיבות כורא רפואות \ מדרגת ברכות הרפואה והפרנסה בשמו"ע \ גדול כוח יגיעתו בתפילה מכוח יגיעתו בתורה \ רפואת הנפש כעין רפואת הגוף \ צמצום כל המידות לכלל מדה אחת \ איזהו דרך ישרה שידבק בה האדם \ אין עבודת ה' בלי תיקון המידות \ מעשה בחרד שנכשל בחילול שבת \ קושיא מעיקרא ליתא \

יום שלישי פרשת וירא – ט"ז מר-חשון ה'תשפ"א

בוחה של תפילה לפעול מיד ולאחר זמן

שונה פרקו מאה פעמים ואחת \ בכל יום יהיו בעיניך כחדשים \ המכסה אני מאברהם אשר אני עושה \ שום תפילה אינה הולכת לאיבוד \ ואברהם שב למקומו \ כי רוב הימים ימצאנה \ צדיק באמונתו יחיה \ תפילת החתן על כלתו \ קושיא אחת מתרצת לחברתה \ המכסה אני מיענק'ל את אשר אני עושה \ ידיעת תכלית התפילה ומהותה \ תפילתו של שליח ציבור \ דברים שעומדים ברומו של עולם \

יום רביעי פרשת וירא – י"ז מר-חשון ה'תשפ"א

לב מלכים ושרים ביד ה' והמסתעף

על כל אשר יחפוץ יטנו \ האדם מוקף בכריות שאינן בעלי בחירה \ המלכים והשרים אינם בעלי בחירה \ הטעם שקשה להשמר מהזיקם של בעלי בחירה \ שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת \ לולא ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם \ ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא \ הסתכלות משובשת \ הסתכלות מתוקנת \ הבוטח בה' חסד יסובכנו \ התייחסות החזו"א לגזירת השירות הלאומי \ חתם על פטור בני הישיבות כמי שכפאו שד \ תוצאות הבחירות נוגעות אך ורק לסוג העבודה \ סילוק הבחירה לאדם לצורך בחירה מאוחרת \

מדור שבת קודש – סעודה שלישית

מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר

אמירת מזמור לדוד בתחילת האכילה \ תורה ותפילה במקום אחד \ לא אחסר ההכרה שה' רועי \ חיבור בין משפיע למקבל בעת האכילה \ כגמול עלי אמו \ הדרך לעורר השפע העליון \ ז"ן ומפרנס לכל \ שפע ממקור עליון בישיבת ראדין \ כוחו של מזמור \ בנאות דשא ירכיציני \ אני בער ולא אדע \ בקשה לאמונה בה' בכל התקופות \ כי עת לחננה כי בא מועד \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי ישכר דוב בהרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א

אל הנער הזה התפללתי \ על ברכי זקנו ה'שר שלום' \ כי טוב יום בחצריך מאלף \ מלך פורץ גדר ואין מוחין בידו \ מצודתו פרוסה למרחקים \ פעולת התפילה נראית לאחר זמן \ סעדו לבכם ואחר תעבורו – שיחתן של צדיקים \

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ד **אין אדם מגיע לבטחון אמיתי אלא מתוך שבטח באדם ונכשל**

בכל מקום. ועוד הא אין הענין של שני הבטחונות בגדר השיווי כלל, כי כבר אמר הכתוב ארור הגבר אשר יבטח באדם ואשרי הגבר אשר יבטח בד', ואיך אמר כי טוב לחסות בד' מבטוח באדם כאילו הם שני דברים שוים אך זה טוב מזה, הלא זהו הוא בארור וזהו בברוך.

מבאר ה' תפארת שלמה': אך הפירוש הוא, שהאיש אשר ישים את לבו לבקש השתדלות רב מטובות בני האדם ולא ישיגם, הנה על ידי זה ישוב ממילא לביטחון בה' יתברך כי טוב הוא. וזהו הפירוש "טוב לחסות בה'", וזה יידע וישיג מן הביטחון שיבטח באדם, כי כאשר יבטח באדם ולא ישיג ממנו הטובה כלל, יידע כי אין טוב רק לחסות בה'.

הוי אומר: הדרך הטובה ביותר להגיע לבטחון בה', היא על-ידי בטחון באדם, כי בזה שהאדם בוטח באנשים בשר ודם, ועושה כל מיני השתדלות כדי להתקשר אליהם בהיותו בטוח שמהם תצמח לו הישועה, ובסוף הוא מגלה שכל השקעתו ויגיעתו היו לריק, הרי הוא למד מזה שעליו לבטוח אך ורק בהקב"ה כי רק ממנו תצמח לו ישועתו.

ישאל כל אחד: הלא רואים אנו מיליארדי בני אדם שבוטחים באנשים בשר

על אודות המחשבה השישית

בשיעור הקודם התחלנו לדבר על אודות המחשבה השישית שעל האדם לאמץ בכואו להיות בעל בטחון, והיא המחשבה ששום השתדלות בעולם לא תועיל לו להשגת צרכיו או לשינוי מצבו לטובה, כי אם הקב"ה הוא זה שיועיל לו, ושהדרך להגיע אל הקב"ה היא על-ידי תפילה ועל-ידי אמונה ובטחון.

ונתבאר שמבין כל שאר המחשבות, במחשבה זו אנו לקויים ביותר, כי כך אנו נוטים תמיד לקום ולפעול ולעשות כל מיני השתדלות מתוך מחשבה מוטעית שעל-ידי כך נשיג את מבוקשנו, ורק בשביל להרגיע את רוחנו אנו אומרים בלחש שהקב"ה בוודאי יעזור לנו. ועוד נתבאר שאחד מהדברים שגורמים לנו בלבול בדבר זה, הוא חובת ההשתדלות, כי בעבור כך אנו טועים ומייחסים כוח להשתדלות, והרי לפי האמת אין האדם יכול להשיג שום כלום באמצעות ההשתדלות.

טוב לחסות בה' מבטוח באדם

הנה בספה"ק "תפארת שלמה" (מועדים) כתב: "טוב לחסות בד' מבטוח באדם", יש לדון שהיה צריך לומר מלבטוח באדם, כי כן הוא על-פי דקדוק לשון הקודש

יכול הוא עדיין להעלות בלבו כל מיני הבנות, פירושים ורעיונות החורגים מן האמת, וכיון שיתפוס האדם בידו פירוש שאינו הגון וילך עמו עד שנכשל בו, אזי אם יתבונן במה שאירע לו, יאמר – עכשיו אני מבין שלא זה הפירוש, וממילא יגיע אל הפירוש האמיתי.

למרות שכבר הזהירוהו בתחילה שלא ילך בדרך פלונית כי יש בה אבנים מחודדות ויוכל להחליק וליפול, לא נמנע עד כה מללכת בה, משום שאמר לעצמו שלו זה לא יקרה. אבל עכשיו שהלך ונחלק וכעת הוא מתבוסס בדמו, הוא כבר שומע ומבין (ער דערהערט) את מה שאמרו לו בתחילה, ומעתה ואילך לא יוסיף להסתכן בהליכה בדרך זו.

ואפילו לא ילך האדם בדרך פלונית מעולם מפני שיש בה אבנים מחודדות והוא חושש לאזהרת בעלי הנסיון, תנקר לו תמיד המחשבה במוחו שמא כדאי לו ללכת בדרך פלונית שהיא דרך קצרה יותר. רק כשיילך האדם וייכשל, רק אז יהיה הדבר ברור בלבו שדרך פלונית אינה רצויה.

חז"ל הכירו היטב את נפש האדם והבינו שכך טבעה, להגיע אל הבנת הדבר בשלמות אך ורק מתוך המכשלה, ואע"פ שישמע האדם כי דרך פלונית אינה רצויה, לא ישתרש הדבר בנפשו כפי שהוא ישתרש אצלו מתוך הנסיון והכשלון, כי אינה דומה שמיעה לראיה.

אמרתִי אחכמה והיא רהוקה ממני

כדי להבין דבר זה ביתר עומק, נביא מדברי ה'כלי יקר' פרשת חוקת אשר הרה"ק ה"ישמח משה" ז"ע השווה אותם לענייננו. ה'כלי יקר' שם מתייחס אל הפליאה שבפרה האדומה, היתכן שבאותה עת שהיא מטהרת טמאים היא מטמאה טהורים – אמרתִי אחכמה

ודם בהידור רב, ומעולם לא ראינו שיגיעו מזה לבטחון בה'. התשובה היא שאין מגיעים מזה לבטחון בה' באופן ממילא, אלא צריך לעשות בשביל זה עבודה, והיינו שלאחר שעשה האדם כל מיני השתדלות ולא זו בלבד שלא הועילה לו עוד נתסבך על ידה, אל יתעלם מכשלונו, אלא יסתכל בו בעיניים ואז יבין שהבטחון באנשים ובמעשה ידיהם אין בו כדי להועיל לו, ומתוך כך יתעורר לכו לבטוח בה'.

אין האדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בהן

נרחיב פה בענין זה כי יסוד הוא מיסודי הדת ובלעדיו לא יהיה האיש בעל בטחון. הנה במסכת גיטין (מג, א) מסופר על רבה בר רב הונא שדרש: כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת, כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה - אינה מקודשת. שאל אותו רב חסדא מי דמי? התם שייר בקנינו, הכא לא שייר בקנינו. משראה רבה בר רב הונא שהצדק עם רב חסדא וכי טעה בהוראתו, חזר ודרש בפני התלמידים, וכה אמר: והמכשלה הזאת תחת ידיך (ישעיהו ג, ו) – התורה נקראת בפי הנביא מכשלה, ולמה? משום שאין האדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן. אף על פי שאמרו: המקדש חצי אשה אינה מקודשת, אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה - קדושה קדושים; מאי טעמא? התם שייר בקנינו, הכא לא שייר בקנינו.

גילה לנו האמורא רבה בר רב הונא בכוח קדושתו, שהדרך היחידה להגיע לעומק דברי התורה, היא באמצעות זה שנכשלים בהם תחילה, ולכן נקראת התורה "מכשלה". והביאור הפשוט בזה כי עד שלא נכשל האדם,

והיא רחוקה ממני.

מי ויתנגד לו, אז יקום ויצווח ויתגלו כוחותיו.

במידה קטנה נוכל לראות זאת בקרב הפעוטות, שכאשר נרצה בדרך משל שיבוא אלינו והם לא ירצו, נאמר להם: אל תבואו! אין לכם רשות לבוא הנה! כי אז נפשם תתפעל והם ירצו אלינו חיש מהר. ולמען האמת לא רק אצל הפעוטות הוא כך, אלא גם אצל זקנים ובני שיבה, אלא שהם כאשר נאמר להם אל תבואו, יבינו שאנו מתכוונים להביאם אלינו ולכן לא יבואו, מה שאין כן הפעוטות שלא יבינו את כוונתינו.

כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו

ומבאר ה'כלי יקר' שמטעם זה אמרו 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו' (סוכה נב, א), כי **מחמת האור הגדול שהם מאירים בגופם על-ידי לימוד ברציפות ועל ידי מחשבות של אמונה ובטחון, הגוף החומרי, שהוא הצד שכנגד, מתפעל ומתעורר להוציא את כוחותיו לפועל.** והרי זה דומה למי שחדר בדמו חיידק (bacteria) או וירוס, שמיד מתעוררים בו נוגדנים (anti bodies) כדי להלחם בו.

וזה לשון ה'כלי יקר': ביאור הענין כך הוא, שכך הוא בטבעיות, שכל דבר אינו מתפעל כי אם מהפכו ולא ממה שהוא ממינו, כדרך שהיצר הרע 'מתגרה יותר בישראל מבאומות ובתלמידי חכמים יותר מכולם' (סוכה שם) לפי שכולם הפכיים לו, על כן הוא רוצה להתגבר עליהם. וזה טעם שסמוך לעליית השחר החושך מתגבר, כי כל דבר מתפעל מהפכו דוקא.

ומכאן בא ה'כלי יקר' אל הביאור כיצד הפרה אדומה מטהרת טמאים ובה בעת

מבאר ה'כלי יקר': הנה אנו רואים שהאדם שומע דברי תורה או דברי מוסר ואינו משתנה כלל מחמת כן אלא ממשיך בשלו. וסיבת הדבר, כי על מנת שישתנה האדם לא די לי בשמיעה גרידא, אלא הוא זקוק לבוא לידי התפעלות.

דוגמא לדבר יש להביא מתינוק הקופץ על הכביש, שכמה שינסו לדבר אליו שהדבר מסוכן לא יועיל לו, משום ששכלו קטן עדיין מלהכיל דברי הגיון, ורק כשיתנו לו סטירה מצלצלת, אזי יתפעל ויבין ויותר לא יקפוץ על הכביש. בדומה לזה נוכל לראות שתינוק שנגע פעם אחת בתנור חם ונכווה, שוב לא יגע בו, כי מאחר שנכווה פעם אחת, נתפעלה נפשו והבין עד הסוף שלא כדאי לו לגעת בדבר זה (מסיבה זו ישנם רבים שמחמת מקרים קשים שאירעו להם בילדותם ואשר הביאו אותו לידי התפעלות, הם מתהלכים עם טראומות קשות עד זקנה ושיבה שמגבילות אותן מלעשות דברים פשוטים).

והלא נאמנים אנו לדברי האוה"ח הק' פרשת בא שכל מציאות גשמית היא משל ודוגמא למציאות רוחנית, לכן יש לנו להוציא מן האמור לענין המציאות הרוחנית שאם האדם בחר ללכת בדרך עקלתון ושיבר את עצמותיו, יבוא מתוך כך לידי התפעלות ושוב לא יחזור לילך בה.

הדבר הנגדי מעורר התפעלות

עוד מבאר ה'כלי יקר' שהדבר המועיל ביותר לאדם להביאו לידי התפעלות הוא כל דבר שמתנגד לו. כי באמת כל אדם יש לו כוחות רבים הטמונים בנפשו, אך בדרך כלל לא ייצאו אל הפועל עד שלא יבוא

ואז מתגבר שכלו והוא בא לידי שלימות
ההשגה.

ביאור הדבר: למען האמת, האדם
בפנימיותו מבין מהו הדבר הנכון בשבילו,
אך כדי שיידע זאת בשכלו, הוא צריך לבוא
לידי התפעלות על-ידי שינסה קודם לכן
דברים נגדיים. וסיבת הדבר, כי האדם יש לו
נשמה, והנשמה כשהיא מקבלת את מזונה
האמיתי, מיד היא מרגשת, וככל שירבו ליתן
לה קודם לכן מזונות אחרים שאינם
משביעים אותה, כך תגדל התפעלותה כאשר
סוף סוף יתנו לה את מזונה האמיתי, וכל-כך
תגדל אז התפעלותה עד שהאדם יוכל
להרגיש בחוש כי הנה זה עתה קיבל את
מזונו האמיתי. והרי זה דומה למי שרוצה
להזכר באיזה ניגון עתיק יומין שנשכח ממנו,
שככל שיוסיפו להזכיר לו ניגונים אחרים
קודם לכן, כך תגדל התפעלותו כאשר יזכירו
לו לאחר מכן את הניגון שבו ביקש להזכר.

צאו וראו כמה מאחינו בית ישראל
נתקרבו אל היהדות דווקא באופן זה. הם
טעמו כל מיני דברים שסברו לקבל מהם עונג
ונכזבו, עד שפעם אחת טעמו טעם של קרבת
ה' וראו כי זה מה שבאמת משביע את נפשם
והבינו מתוך כך כי טוב ה'.

זהו הכלל: כדי להגיע אל ההבנה
העמוקה, צריך תחילה לראות את הצד כנגד.
והלא תראו שאפילו אם ילמד בעל כשרון
סוגיא בגמרא עם רש"י ותוספות וראשונים
וידמה לו שהגיע לקצה ההבנה, לא ישתוה
למי שלמד תחילה את הסוגיא באופן אחר
ומצא עליו קושיות שונות, ובסוף הגיע אל
הפירוש הנכון ונתיישבו לו כל הקושיות, כי
זה השני בראותו את הצד שכנגד, נתפעלה
נפשו עד מאוד, וכיון שכן נתעורר בנפשו

מטמאה טהורים, וזה לשונו: כך מי נדה שיש
בהם מים שכולם טהרה ויש שם אפר פרה
שכולו טומאה והם מעורבין יחד, לפיכך אם
מי נדה זורק על אדם טמא, אז אין האדם
מתפעל מן האפר שהרי הוא ממינו, אבל הוא
מתפעל מן המים שהם הפכיים לו, כי הוא
טמא והמים טהורים, על כן המים פועלים בו
ומנצחים הטומאה. אבל אדם טהור הנושא
מי הנדה, אינו מתפעל מן המים, כי הם
ממינו, ששניהם טהורים, אבל הוא מתפעל
מן האפר שהם הפכיים לו, כי הוא טהור
והאפר טמא, על כן האפר פועל בו ועושה בו
רושם לטמא.

ומבאר על פי זה יסוד נפלא בהשקפה,
שכפי שמי הפרה מטהרים לזה ומטמאים
לזה, כך דרכי התשובה יתכן שיועילו לזה
ויזיקו לזה, וזה לשונו: ועל זה הדרך קרוב
לשמוע שרפואת הנפש כרפואת הגוף, כי
המשקה המועיל לתרופת אדם חולה, מזיק
לאדם בריא, וכמו שאמרו חז"ל (תענית יא,
ב) בר בי רב דיתבי בתעניתא כלבא ליכול
שירותא [תלמיד חכם שיושב בתענית, יאכל
כלב את סעודתו], הרי שהצומות מטמאים
את הטהורים ומטהרים הטמאים, פירוש מי
שנטמא כבר בעבירה הצומות הכרחיים לו.
עיינ שם עוד ב'כלי יקר' ותמצא נחת.

המכשלה מביאה לידי שלימות

ההשגה

ולענייננו, רבינו ה"ש"מח משה"
מביא את דברי ה'כלי יקר' ולאחר השבח
שהוא נותן להם, הוא מוסיף ומבאר שזהו
הטעם במה שאמרו "אין אדם עומד על דברי
תורה אלא אם כן נכשל בהן", כי דווקא על-
ידי המכשלה והטעות נפעלת נפשו של אדם

השקעה כושלת היא ההשקעה הטובה ביותר

אין עיקר כוונתינו כאן לחזק את הלככות השבורים שנכשלו בחטאים, אלא עיקר כוונתנו להורות דרך נפלאה ומתוקה בעבודת ה', והיא שיתכונן האדם כל פעם לאחר שנכשל ויאמר: כעת הרווחתי רווח עצום.

הלא כעין זה יכולים לשמוע הרבה מאנשים שבצעירותם השקיעו סכום קטן בהשקעה מפוקפקת למרות אזהרותיהם של המבינים בדבר שלא לעשותו והפסידו את כל סכום ההשקעה, ולאחר מעשה נתברר להם שדווקא מתוך כך למדו שלא לחזור על אותו מעשה וניצלו מהפסדים של מאות אלפי דולרים, כך שנודע להם שאיבוד הסכום הקטן לא היה הפסד בעבורם, אלא היה בעבורם רווח עצום לכל החיים.

הא לך שההשקעה הטובה ביותר של האדם היא השקעה מפוקפקת של חמש מאות דולר שיורדת לטמיון, כי על ידה ילמד את מה שלא ילמד על-ידי שום השקעה טובה. כך שמעתי בצעירותי מאחד מהמגידי שיעורים שלי בישיבה, שהחורבן הגדול ביותר הוא כאשר הוא מוסר שיעור בלי להכין והשיעור הצליח, כי אז ימשיך הדבר ויתגלגל והדרך סלולה לכשלון. מה שאין כן אם היה נכשל, כי אז היה לומד שהוא מוכרח להתאמץ ולהכין את שיעוריו.

סוף דבר, כל אימת שהאדם עושה דבר בלתי טוב ונכשל, רווח עצום הוא בשבילו, כי ממנו ילמד להבא להבדיל בין

הפירוש האמיתי ביתר שאת ומעתה השגתה גדולה בהרבה מזו של הראשון.

במקום שבעלי תשובה עומדין

בטרם נשובה אל ענייננו נציין שזוהי גם הסיבה האמיתית שבגינה ברא הקב"ה את התשובה. תכניתו של הקב"ה לא היתה שלא יחטא האדם לעולם. תכניתו היתה שיחטא וישוב בתשובה, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. בל נחשוב חלילה שעל-ידי שחטא האדם ביום שנברא ירדה תכניתו של הקב"ה לטמיון. אדרבא! זו היתה תכניתו של הקב"ה, שייכשל האדם, ומתוך כשלונו תתגלה בו האמת במלוא יפיה והדרה ויתקרב אליו. הן מטעם זה אמרו שהשב מאהבה זדונותיו נהפכין לו לזכויות, כי דווקא מתוך החטא נעשית האמת גלויה אצלו כל-כך, מה שלא היה יכול להגיע לכך בלעדיו.

ולכן אמרו חז"ל (ברכות לד, ב) "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד"¹, כי בעבור חטאם יש להם בהירות עצומה להבדיל בין אמת לשקר, עד שיכולים ללמד דעת את ה' לנפשות הצמאות. צאו וראו שכל רבותינו היו מאותם שהיה להם מושג בחטא (לפי ערכם) וחזרו בתשובה, לא אלו שמתו בעטיו של נחש. הן משה רבינו נכשל (שוב, לפי ערכו והרי אין לנו צל של מושג בחטאם של רבותינו קדושי עליון) במי מריבה ובכעס ובדיבור לשון הרע כפי שהפסוקים מעידים, וכן דוד המלך ע"ה נכשל בחטא דאוריה ובת שבע כמבואר בספר שמואל, וכן הלאה.

¹ ראה רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ד.

ללמד על הכלל כולה יצאה.

אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה

עלינו לרשום את כל אותם מקרים ולא להמשיך הלאה בעצימת עיניים. הזכרו נא בכל אותם אברכים צעירים שהחליטו להיות עשירי תבל. נעשה כך ונעשה כך – הודיעו הללו לכל חבריהם – נעשה כמו אותו עשיר ותוך תקופה קצרה נהיה אף אנו עשירים כמותו. יש מהם שתפסו את עצמם די מהר ויצאו מדמיונותיהם, אך יש מהם לצערנו הרב שעדיין חיים בעולם הדמיון והם למשל ולשנינה בעיני כל רואיהם. כבר עשר שנים שהם מסתובבים סחור סחור ומספרים לכולם שעוד מעט קט יראו את המצלצלים בעיניהם, ובינתיים... בינתיים הם רק טובעים בים של חובות.

מוכרחים אנו להתבונן ולראות איך ההשתדלות מאכזבת את בעליה, כי אם לא נעשה כן, נחיה תמיד בספק שמא היינו צריכים להשתדל יותר או להתאמץ יותר. מחויבים אנו להזכיר לעצמנו שוב ושוב מתוך נסיונו העשיר, שאותם אנשים שבטחנו בהם, אין לאל ידם להושיע אותנו. הלא אפילו את עצמם אינם יכולים להושיע ואיך יושיעו אותנו. וכמו שפירשו הספרים² לשון הפסוק (תהילים קמו, ג) "אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה", שאין לו תשועה הכוונה שאפילו את עצמו אינו יכול להושיע. הלא "תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתונותיו".

טוב לרע כפי שלא היה יכול להבדיל ביניהם קודם לכן.

השרשת המחשבה השישית על-ידי

ההתבוננות

נשובה לענייננו: הן בתחילה השרשנו בלבנו שהקב"ה טוב ומטיב ושיש בידו מלוא הכוח להושיענו מכל צרותינו ולספק לנו את כל צרכינו, וכעת עלינו להשקיע את כל כוחותינו בשביל להשריש בלבנו מחשבה זו השישית שרק הקב"ה יכול לעשות זאת. מלמד אותנו ה"תפארת שלמה" שמה שיועיל ביותר להשריש מחשבה זו בלבנו, הוא כשנתבונן בכל מאות המקרים שבהם חשבנו שנעשה כך ונפעל כך, ולא הועיל לנו מאומה, ולא זו בלבד, אלא אף האריכה לנו את הדרך.

ולמשל, יתכן שנגלה שפעם חיפשנו שידוך לבחור אחד, ותחת אשר נפנה אל השי"ת, העלנו ברעיונו כל מיני אופנים של השתדלות איך להביא את פלוני, אבי בת פלונית, להסכים לשידוך. חשבנו שאם נאמר לו כך ונסתיר לו פרט זה וזה, הוא יסכים לשידוך. עשינו ככל אשר חשבנו ולאחר השקעה מרובה עלה בידינו לשכנע אותו להפגש עם הבחור פעמיים, ולאחר שתי הפגישות ירד השידוך מסדר היום. יתכן שהיה נדמה לנו אז שעלה בידינו לפעול ולעשות, אבל כשנעצור עתה ונתבונן, נגלה שלא עלה בידינו אלא לבזבז כוחות הנפש לחינם ולגרום עגמת נפש לשני הצדדים ולבטל את זמנם לריק וכן הלאה. דוגמא זו

² ראה 'אבן עזרא', 'אלשיך' הק' ו'חומת אנך' על הפסוק.

תגיע להכרה שההשתדלות אינה מועילה מאומה. הן כבר דיברת עם פלוני, כבר קיימת את חובת ההשתדלות, מדוע אתה שולח אליו בשנית ובשלישית? **אולי ראוי יותר שתתפלל עכשיו אל ה'?** מדוע כשאתה שולח אל פלוני להזכירו, עצמותיך דא לדא נקשן, וכשאתה מתפלל אל ה' אתה אחוז במחשבותיך איך תשיג כסף לשידוך? אין זה אלא מפני שאתה משוכנע שההשתדלות היא זו שתושיע לך ולא התפילות, ולכן אתה עושה את ההשתדלות עם כל ההרגשים בעוד את התפילות אתה עושה כמצות אנשים מלומדה.

הטעות שעושים בגלל חובת ההשתדלות

וכזכור לעיל, החורבן שלנו בא מזה שאנו יודעים שיש חובת השתדלות וסבורים שההשתדלות יש בה כדי להועיל. והאמת היא שההשתדלות לעולם אינה יכולה להועיל ואינו יכולה לשנות שום דבר. כל מה שאנו שואלים תמיד בקנטרנות "אולי אנו חייבים לעשות כך וכך מצד ההשתדלות", נובע ממה שאין אנו שלמים עדיין עם מציאות זו, כי אילו היינו שלמים עמה, היינו מתייחסים אל ההשתדלות ממש כפי שאנו מתייחסים לחובת נתינת צדקה, והיינו מייחסים את המחסור בפרנסתנו לחוסר נתינת הצדקה באותה מידה שאנו מייחסים אותו לחוסר עשיית ההשתדלות.

בכור המבחן

נתאר לעצמנו אם היינו מגיעים לאחד שמתקשה בפרנסתו והיינו אומרים לו: "ראה נא, לפני תקופה ראינו אותך משתמש בכלי

התבוננו סביבכם וראו כמה עשירי תבל אשר כולם קנאו בעשירותם וחשבו שממונם יבטיחו להם את חייהם, מצאו את מותם בטרם עת וכל כספם לא הועיל להם מאומה. כל עוד לא נשתמש בעצה זו להתבונן בכל אותם מקרים המוכיחים שאי-אפשר לסמוך על השתדלות ועל כוחות אחרים מבלעדי עוזו ועזרתו יתברך, נהיה המיד ככלבים השבים על קיאם.

טוב מראה עינים

והפלא הגדול הוא שהאדם לא זו בלבד שאינו מתבונן בכל אותם מקרים שאירעו בעבר אצלו ואצל חבריו, אלא גם אינו מתבונן במקרה זה שהוא עסוק בו כרגע, אשר הוא עצמו מוכיח יותר מכל שאין שום תוחלת להשתדלות.

הלא בגין אותו דבר עצמו שהוא עוסק עכשיו, כבר יצא לו להשקיע הון ואון וכבר פרצה מחלוקת בינו לבין שכניו וכבר שקטה המחלוקת וכבר חזרה ופרצה, כך שכבר נכשל עשרים פעמים ועדיין הוא עומד באותו מקום שבו עמד בתחילה, והחילוק הוא רק שעכשיו הוא נוחל עגמת נפש והוא מוקף בפרשיות קשות של בין אדם לחבירו. אבל הפעם אצליח, הפעם כן ילך לי... מדוע אתה משוכנע שהפעם זה ילך לך? הלא את רואה שההשתדלות מועילה כקליפת השום! זה מה שגילה לנו ה"תפארת שלמה": טוב לחסות בה – אם תרצו להגיע לבטחון בה'. מבטוח באדם – מתוך הבטחון באדם, כשתראו שאין לו שום תוחלת, תגיעו לבטחון בה'. אינך צריך לדברי חיזוק, למאמרים ולהבטחות סגוליות.

שב והתבונן בעבר ובהווה, וממילא

שהפרנסה באה על-ידי השתדלות ואינו מאמין שהיא באה מן השמים, וזהו החורבן הגדול שהיצר הרע ממיט עלינו. הוא מספר לנו בלשונו החלקלקה (והחתוכה) שההשתדלות כוח עצום יש בה להביא פרנסה לאדם ועל ידי זה הוא משקיע אותנו בתוך ההשתדלות עד צוואר.

אין לנו להתפתות ממנו. עלינו להוכיח לעצמנו שוב ושוב שהוא מרמה אותנו ובאמת אין ההשתדלות מועילה מאומה, ואזי כל פעם שיהיה לנו ספק אם אין אנו עושים מספיק השתדלות, נעצור ונבחון זאת בעיני התורה כפי שאנו עושים חשבון הנפש בשאר ענייני התורה.

ולא תאמר אני העשרתי את אברם

הנה זה עתה למדנו בפרשת לך לך על אברהם אבינו שהשיב למלך סדום כאשר מלך סדום רצה ליתן לו את כל הרכוש שהציל מידי ארבעת המלכים: "הרימותי ידי אל ה' א-ל-עליון קנה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם". ופירש רש"י: ולא תאמר אני העשרתי את אברם - שהקב"ה הבטיחני לעשרני, שנאמר לעיל (יב, ב) ואברכך מברכך וגו'.

שאל ה'כתב סופר': מאין ידע אברהם שלא זה הוא קיום הבטחתו של הקב"ה? אולי עכשיו הוא בא לקיים לו הבטחתו להעשירו? והשיב שאברהם אבינו ע"ה עשה חשבון לעצמו שאין הדבר מסתבר שכדי להעשירו יצטרך להרוג נפשות ולחלוק כעת רכוש כנגד נפשות. אולם גם לאחר שסירב להצעתו, היה לו עדיין ספק שמא לא טוב עשה אלא היה צריך להסכים לה. על כך אמר

של פלוני, יתכן שעשית בזה מעשה איסור ולכן נתמעטה פרנסתך, גש נא אליו לבקש את סליחתו ותהיה לך פרנסה ברווח". הלא בוודאי היה דוחה אותנו בשתי ידיו ומבקש מאתנו ברחמים שלא נכניס אותו לדמינות. כמו כן אם היינו אומרים לו שאולי נתמעטה פרנסתו מפני שאינו מכבד את ביתו זו אשתו וכמו שאמרו חז"ל ("מ נט, א) שהמכבד את אשתו הברכה מצויה בביתו ומכלל הן אתה שומע לאו, הלא בוודאי היה גם למשמע דברים אלו מוציא אותנו מביתו ומגלגל אותנו מכל גרם המדרגות.

אכן אם היינו באים אליו ואומרים לו שכפי הנראה לא עשה מספיק השתדלות, והיינו מציעים לו עבודה חדשה שתואמת למידתו ומכניסה הרבה, הלא בוודאי היה שותה את דברינו בצמא וקופץ על הצעתנו בשתי ידיים.

מאין נובע כל זה? ממה שהאדם מאמין בכוח ההשתדלות. אילו היה מבין שההשתדלות היא חובה כשאר חובות האדם אך אין לה שום כוח לפרנס את האדם, הלא בוודאי היה מתייחס אז להשתדלות ולשאר חובותיו באותה מידה. או אז היה מתיישב ומפשפש במעשיו לראות שמא יש גזל בידו ושמא הוא לקוי בבינו לבין אשתו ובבינו לבין חבריו, ובאותה מידה שמא הוא לקוי בעצלות ואינו ממלא את שליחותו, ואז היה מגיע אל המסקנא במה הוא לקוי באמת ומה עליו לתקן.

הפר עצתו וקלקל מחשבתו

זה שהאדם צועק: "אל תבלבלו אותי עם שלום בית ועם מאמרי חז"ל; צריך לעשות השתדלות", הוא מפני שהוא מאמין

שהפרנסה בא מן השמים, צריך להיות מוכן ומזומן לוותר על כל ההכנסות שבאות לו ממקומות מפרוקפקים ולבטוח בה' שיביא לו את פרנסתו במלואה מידו הרחבה והמלאה.

מעשה בבעל בטחון שקיבל את פרנסתו מן השמים

סיפר לי יהודי העוסק לפרנסתו בעיצוב חדרי הפנים של הדירות: פעם הזמין איש יהודי מחו"ל את שירותיי בשביל דירה אחת שיש לו בארץ ישראל. הכנתי לו תוכנית משורטטת היטב, אך האיש לא היה שבע רצון. הכנתי לו תוכנית שונה ושוב לא היה שבע רצון. כך הכנתי לו תוכנית שלישית ורביעית ואף אחת מהן לא מצאה חן בעיניו. בסוף השתמש עם התוכנית האחרונה, וכששאלתי אותו מה הוא אומר עליה, ענה לי שהיא כשרה 'בדיעבד' ושעשה טובה לעצמי אם לא אשלח לקוחות אליו לשאול את חוות דעתו על מלאכתי, כי לפי דעתו אינני יודע את המלאכה.

אמרתי לו בבטחון: דע לך שאיני צריך שתשלח לי לקוחות. הקב"ה שולח לי די והותר. עשה לי טובה ואל תשלח לי לקוחות...

לאחר שהדירה היתה מוכנה, פרסם בעל הדירה שיש לו דירה פנויה להשכרה לחגי תשרי. לא עבר זמן רב וגביר גדול מוויליאמסבורג שהגיע לארץ ישראל לרגל חגי התשרי, ביקש לשכור את הדירה. הדירה הושכרה לו כדת וכדין. בהיותו בדירה נתפעל הגביר מעיצוב הפנים, הוא התקשר למשכיר וביקש לדעת מי עשה את העיצוב. הלה הפנה אותו אלי, והגביר חתם אתי על עסקא של שלוש וחצי מיליון שקלים.

לו הקב"ה: "אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד". הודיע לו בזה שטוב עשה ושאינן לו להתחרט על כך.

אין הקב"ה זקוק לתחבולות והערמות

הנה כי כן, זהו המשא ומתן שעובר בראשו של כל אחד מאתנו, ובאופן אמיתי – שמא מחויב אני לעשות את ההשתדלות? הנה זה עתה נשאלתי על-ידי יהודי מחו"ל בזה הלשון: עד כה נוהג הייתי לרשום את כל הכנסותי על שמותיהם של אחרים ובעבור כך זכאי הייתי לקבל תמיכה גדולה מקופת הממשלה באופן קבוע. את כל זה עשיתי לאחר הוראת היתור מרב ומורה צדק. אולם כעת נמאס לי לעבוד כך מפני שהדבר כרוך בחיפוש אנשים שונים שיסכימו לרשום את הכנסותי על שמם והוא דורש ממני מאמץ רב. רצוני להתחיל לרשום מהיום והלאה את כל הכנסותי על שמי, וכעת נפשי בשאלתי אם מותר לי לעשות זאת היות שאפסיק מחמת כן לקבל את התמיכה הקבועה מקופת הממשלה אשר לפי חשבון מסתכם בעשרים אלף דולר בשנה. השאלה היא אם מותר לי לזרוק סכום גדול כל-כך שהקב"ה נותן לי במתנה.

דברי ה"כתב סופר" הם הם התשובה לשאלה זו. אילו היה מאמין באמונה שלימה שהפרנסה היא מן השמים, לא היה מעלה בדעתו לומר שהקב"ה רוצה לפרנסו דווקא בדרכים עקלקלות (הגם שיש להן הוראת היתור) ושבגלל שהוא מבקש ללכת מעתה בדרך הישרה, יאמר לו הקב"ה: מעתה אין אני מפרנס אותך... אתה מאבד את מה שנותנים לך, לך-לך מכאן...

מי שמאמין באמונה שלימה

שומע את הפלאפון שלי מצלצל. אני מרים. על הקו נמצא בן משפחתי שמעולם לא תמך בי כספית ואף עתה לא ירע היכן אני נמצא. שמע נא - אמר לי בן משפחתי - ידוע לי שאתה שרוי במצוקה כספית וכעת נמלכתי לעזור לך. קח נא מספר אשראי והשתמש בו בשביל לערוך קניה כיד המלך... ויהי לפלא. **התפעלותו של איש זה, עמה התקשר אליה באותו ערב לספר לי גופא דעובדא היכי הוי, היא זו ההתפעלות שאנו מדברים עליה, היא זו ההתפעלות שמנצחת את היצר הרע.** וכפי האמור, לעולם לא יגיע האדם להתפעלות כזו, אלא אם כן ירצה תחילה בכל לבו להתקשר לנדיבי עם לבקש את עזרתם, ואז יתעורר להתחזק מתוך הכרתו שאין להם תשועה וישים אך בה' מבטחו.

ההתבוננות תכפר על שנים של ביטול תורה

הוא אשר אמרנו, עלינו להזכיר לעצמנו כמה ביזיונות גרמנו לעצמנו וכמה זמן וכוחות השקענו לריק בשביל הנסיונות שלנו להושיע את עצמנו באמצעות ההשתדלות. הלא את שנותיו הטובות ביותר משקיע האדם בדברים שהם הבל וריק, והרי זה מעורר אימה ופחד שהרי יתבעו אותו בעבור כך על ביטול התורה שלו, וכשיענה שעסוק היה לפרנסתו, יראו לו שלא עשה שום דבר אמיתי לפרנסתו, רק העסיק את עצמו בשטויות והבלים...

כשיתפוס זאת האדם בשכלו הלא יוכל לכפר על שנים הרבה של ביטול תורה, שהרי כפי שנתבאר כאשר יתבונן האדם בכל אותם פעמים שהתעסק בהבלים והעלה חרס בידו, ויבוא מתוך כך להבדיל בין טוב לרע

ללמדנו שאם האדם בוטח בהקב"ה, הקב"ה יכול לשלוח לו את פרנסתו במלואה מאותו מקום שאחרים בטוחים שאי-אפשר שתבוא משם. וכאמור, מוכרחים אנו להתבונן בזה, כי אם לא נתבונן, נשוב תמיד לקדמותנו - זה יועיל לנו, זה יחיש את ישועתנו... לא! שום השתדלות אינה יכולה להועיל. אמנם מחויבים אנו לעשות השתדלות כפי שאנו מחויבים ליתן צדקה, אבל אין להשתדלות שום כוח עצמי להביא לנו את פרנסתנו.

מעשה בבעל בטחון שהגיע לידי התפעלות

סיפר לי ידיד נאמן אשר המצב הכלכלי שלו דחוק מאוד מה שאירע עמו ביום חמישי האחרון: נסעתי לחנות "שערי ריווחה" שבעיה"ק ירושלים ת"ו כדי לקנות את צרכי השבת לי ולבני ביתי, אך ידעתי שאין לי פרוטה לפרוטה לא במזומן ולא באשראי. בהיותי על אם הדרך עלה במחשבתי להתקשר לפלוני שידעתי שאולי ירחם עלי ויתמוך בי ובמשפחתי כדי שאוכל לקנות את מאכלי השבת. הוצאתי את הפלאפון להתקשר, אך לפתע התחזקתי בבטחוני בה', החזרתי את הפלאפון לכיס ואמרתי - הן הקב"ה צריך להושיעני, וכי זקוק הוא בהכרח שאתקשר בעבור כך לפלוני?! הוא בוודאי יכול להושיעני בהיותי בתוך חנות מבלי שאתקשר לאף אחד בעולם...

הגעתי לחנות, לקחתי עגלה גדולה והתחלתי לאסוף את המצרכים אחד אחרי השני, תוך שאני יודע שאין לי איך לשלם עליהם והקב"ה בוודאי יושיעני. לפתע אני

מיום ליום ומשעה לשעה. בשיעור הבא נדון בע"ה במה שרואים לפעמים אנשים שמרבים בעשיית השתדלות ורואים 'כאילו' הצלחה גדולה במעשה ידיהם, אך כעת עלינו לדעת שהם רק מקרים בודדים אשר אף הם רק מחמת 'אחיזת עיניים' כפי שיתבאר בע"ה, אבל אצל רובא רובא אין ההשתדלות מועילה מאומה.

ולשים מעתה את מבטחו בהשי"ת בכל לבו, תהיה תשובתו תשובה מאהבה וזדונותיו ייהפכו לו לזכויות, ויתקיים בו הפסוק: והמכשלה הזאת תחת ידיך – אין האדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן. הלא דבר הוא שאי-אפשר להתעלם ממנו, אלא עלינו להתבונן בו שוב ושוב ומתוך כך להוסיף ולהתחזק בבטחון בה'

יום שני פרשת וירא – ט"ו מר-חשון ה'תשפ"א

מרפואת הנפש במשנת מרן הגאון רבי אברהם ישעיהו ב"ר שמריהו יוסף ה'חזון אי"ש' זצ"ל

מדור לדור.

והסביר: הנה אנו רואים שהאחרונים חידשו הגדרות חדשות שלא נכתבו קודם לכן, ולמשל מה שחידש הקצוה"ח לחלק בין דין מזיק לדין משתרשי ליה (מרוויח מחמת ממונו של פלוני שאינו צריך להוציא מעות מכיסו), ולאחר מכן מה שחידש הגר"ח זצ"ל בדין משתרשי ליה עצמו שיש בו שני אופנים, וכי אפשר להעלות על הדעת שהגדרות אלו לא היו עד עכשיו ורק עכשיו נתחדשו?! בוודאי אין הדבר כן, אלא כך הוא הדרך בחכמה, בתחילה כאשר שום דבר אינו ברור, הכל נראה כדבר אחד בלול. ולאחר מכן כאשר בא אחד ומברר חלק אחד, נבלט החלק השני שאינו ברור עדיין, וכשבא עוד אחד ומברר עוד חלק מתוך החלק הזה שלא נתברר עד כה, נבלט עוד יותר החלק הנותר שעדיין לא נתברר, וכן הלאה ככל שמבררים יותר, כך נבלטים עוד חלקים שטרם נתבררו ומקום הניחו להם חכמים לחכמים הבאים אחריהם לברר אותם.

הפטיר ה'חזון אי"ש': כך הוא בענין הרפואה. המחלה הידועה קיימת היתה מאז ומתמיד, ומה שאין מוצאים כמעט על אודותיה בספרות הרפואית, הוא מפני שמחמת רוב המחלות שלא נמצא להם רפואה עד כה, לא שמו לב למחלה זו. רק עכשיו שנמצאו רפואות לכל אותן מחלות

הקב"ה אינו משחק אתנו

גאון זה נחשב לאחד מן הראיות שהתורה היא מן השמים, שהרי זכה להשגות בתורה וחכמה שאינן ניתנות להשגה ביגיעת השכל האנושי.

נתחיל באמרה אחת שיצאה מפיו ונוגעת מאוד לתקופתנו, וכה סיפר ראש ישיבת המקובלים "שער השמים" הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל, שפעם היה הוא ועוד כמה אנשים אצל ה'חזון אי"ש, ויחד דיברו על התקדמות הרפואה בימינו ועל ההמצאות החדשות המועילות הן לרפואת חולים והן למנוע מחלות. ה'חזון אי"ש קרא אז לאמור: כמה אנו צריכים להודות ולשבח להשי"ת על שהוא נותן חכמה באדם להמציא כל אותן רפואות חדשות לתת מזור לבני אדם.

טען שם אחד מהנוכחים, שמצד שני אנו רואים, שככל שהרפואה מתקדמת, כך הולכת ומתפשטת המחלה הידועה ר"ל, עד שאפילו הרופאים אין לאל ידם להושיע. נענה ה'חזון אי"ש ואמר: הסבור אתה שהקב"ה משחק אתנו שח-מט, כביכול מאחר שמצאנו רפואות לכל המחלות המסוכנות, הוא מביא עלינו מחלות חדשות שאין להן רפואה?! אין הדבר כן, אלא יכולים אנו לדמות זאת לאופן גילוי התורה

להתפלל גם על מחלה זו שימציא לה רפואה. הדברים נפלאים, כי משום מה אין אנו מעלים בדעתנו להתפלל להקב"ה שימציא רפואות למחלות שטרם הומצאו להן רפואות. סבורים אנו שהיות שלא הומצאו להן רפואות למרות כל מאמציהם של אנשי המדע והרפואה, כפי הנראה צריך להיות כך על-פי גזירת שמים, ועל כן אנו מתפללים רק על חולי ישראל שיתרפאו, אבל אין אנו מתפללים להקב"ה שיגלה את הרפואות שלהן.

מדרגת ברכות הרפואה והפרנסה

בשמו"ע

ראיתי להגאון הרב אליהו דסלר זצ"ל בספרו "מכתב מאליהו" ששאל מה'חזון איש' מה צריך להיות הרגשת האדם כשהוא מגיע לבקשת הרפואה והפרנסה בשמו"ע, כי לכאורה הוא צריך להרגיש אז כיורד ממדרגתו, שהרי קודם לכן ביקש על הדעת ועל התשובה ועל הסליחה ועל הגאולה, ועכשיו הוא מבקש על הרפואה והפרנסה שהן דברים גשמיים.

הוא כותב שם שה'חזון איש' רצה לשמוע ממנו מה הוא אומר על כך, והשיב לו שלפי דעתו אין האדם צריך להרגיש כיורד ממדרגתו, כי גם כשהוא מבקש על הרפואה ועל הפרנסה, מבקש הוא על הרוחניות, שהרי אי-אפשר לעבוד את ה' בלי רפואה ופרנסה.

אז אמר לו ה'חזון איש' שלפי דעתו אין צריך לכל זה, כי באמת הברכות הראשונות הן הקדמה לברכות הרפואה והפרנסה, כי רק לאחר שאנו מתפללים על הדעת והתשובה וכו' ומתקברים על ידי כך

מלבדה, היא נתייחדה מכל שאר המחלות בהתבלטותה והפכה לסמל ודוגמא למחלה הגורמת להתפעלות מרובה בקרב האנושות וזורעת בה אימה ופחד.

הכוונה בתיבות בורא רפואות

היוצא לנו מדברי ה'חזון איש' שאין שום חילוק בין מחלה זו למחלות אחרות. החילוק היחיד הוא שבעוד לשאר המחלות הקב"ה כבר גילה את רפואתן, למחלה זו טרם גילה את רפואתה. נמצאנו אומרים שהסיבה היחידה בעטייה היא נתפסת כמחלה היותר קשה מכולן, היא מפני שכל אנשי המדע והרפואה עומדים מולה בחוסר אונים. והלא תראו שיותר אנשים מתים מדי שנה ממחלות לב מאשר אלו שמתים מהמחלה הידועה, ואעפ"כ אין בני אדם נחרדים כל-כך ממחלות הלב כפי שהם נחרדים ממחלה זו, והכל מפני שהם מרגישים כאילו יש להם שליטה על מחלות הלב, בעוד על מחלה זו אין להם שום שליטה.

והוסיף אז ה'חזון איש' שמאחר שכך הם פני הדברים, יש לנו לכוון בברכת יוצר אור באמרנו תיבות "בורא רפואות" אשר כפי הידוע מן הצדיקים כל שבח מהווה גם תפילה, שיברא הקב"ה רפואה גם למחלה זו. ואדרבא, מטעם זה עדיין לא המציא לנו הקב"ה רפואה למחלה זו אשר קיימת בעולם זה מכבר ומזה עידן, כדי שנכיר בכך שכל הרפואות שהומצאו עד כה לשאר המחלות, על-ידו הומצאו, ואלמלא המציאן לנו, היינו עומדים בחוסר אונים מול כל המחלות כפי שאנו עומדים בחוסר אונים מול המחלה הידועה, וכשנכיר בכך, נתעורר ממילא

שיגלה לנו רפואות לכל המחלות שטרם נמצאו להן רפואות, והרי רפואות אלו קיימות מששת ימי בראשית ורק צריך לגלותן, והדבר השני שעיקר התפילה נעשה באמצעות ההכרה העמוקה שהרפואה באה אך ורק ממנו יתברך.

רפואת הנפש כעין רפואת הגוף

ומכאן נעבור לרפואת הנפש אשר כפי שכתב הרמב"ם והאריך בזה ה'חזון איש' דומה היא במהותה לרפואת הגוף ואפשר ללמוד מן האחת על רעותה. ונקדים לומר שהשלב הראשון בדרך למצוא רפואה, הוא להבין איך החולי פועל, כי אלמלא כן לא נדע מה הן דרכי רפואתו. ואכן היות שהריפוי מתחיל בידיעת החולי, לכן היצר הרע עושה ככל אשר לאל ידו להסתיר זאת מבני האדם ולגרום להם לרמות את עצמם בענין זה, ולכן זקוקים אנו לסייעתא דשמיא מרובה כדי לעמוד באמת על שורש מחלות הנפש, אותו יש להשיג אך ורק באמצעות התפילה.

ובכן מבהיל לראות את ה'חזון איש', אשר כאמור קיבל את השגותיו על-ידי התפילה, איך שהוא מנתח את נפש האדם ואת מחלותיה. תיסמר שערות ראשנו בראותינו כמה אנחנו מרמים את עצמנו וכמה עלינו לעבוד ולהתייגע ולהתפלל אל אבינו שבשמים שנזכה לרפואת הנפש.

לפעמים קשה לנו לשמוע את אלה שיודעים לנתח את נפש האדם ולמצוא את חסרונותיה. אנו רואים אותם כאנשים מתנשאים וביקורתיים וסולדים מהם. אולם כשנבוא ללמוד את דברי ה'חזון איש' על נפש האדם, נזכר בענוותנותו ועדינותו

אל ה' (כפי שכתוב בספר ה'תניא' שכאשר האדם מתפלל את ברכות השמו"ע, ואומר ברוך אתה ה' בחתימת כל ברכה וברכה, הוא נושע בהן תיכף ומיד, כי הוא ממשיך אז שפע ממקור הברכה), רק אז נוכל להבין בהבנה אמיתית שרפאנו ה' ונרפא, דהיינו שרק על-ידי שהקב"ה שולח לנו רפואה, אנו מתרפאים, ואלמלא היינו אומרים את הברכות הראשונות, לא היינו מבינים זאת.

ונמצא שהברכות על הרפואה והפרנסה הן חלק מעבודת ה', כי באמירת ברכות אלו מגיעים אנו להכרה האמיתית שאנו תלויים בו יתברך הן בבריאותנו והן בפרנסתנו, ועל ידי זה מתחזקת אמונתנו.

גדול כוח יגיעתו בתפילה מכות

יגיעתו בתורה

ה'חזון איש' עצמו התבטא פעם שהתייגע בתפילה לא פחות משהתייגע בסוגיות החמורות שבש"ס ופוסקים. ובכן, על מה היתה יגיעתו? יגיעתו היתה להגיע אל ההכרה האמיתית והעמוקה שרפואתו ופרנסתו וכל שאר צרכיו תלויים אך ורק בידי הקב"ה, וכיון שהיה מגיע לאותה הכרה, ממילא היה נענה בתפילתו.

הן כך אמר ה'חזון איש': "את הצלחתי בתורה אני מייחס לתפילתי, יותר משאני מייחס אותה ליגיעתי בתורה". הלא יגיעתו בתורה נפלאה היתה כל-כך ואין לנו אפילו את הכלים למודדה, ועם כל זה ידע הוא לשער בעצמו שעיקר הצלחתו נבע מיגיעתו בתפילה, אז נתדבק בהשי"ת ונאצל עליו מדעת קונו.

הנה עד כה הבאנו מה'חזון איש' שני דברים, הראשון שעלינו להתפלל להקב"ה

משחיתותם, אבל בשרשם אין כאן רק מדה אחת טובה ומדה אחת רעה [וכשנתפלל שתיעקר המדה הרעה ותבוא תחתיה המדה הטובה, ממילא תתרפא הנפש מכל מידותיה המגונות], המדה הרעה היא ההזנחה את החיים הטבעיים על מהלכם הטבעי [דהיינו שנותן לגופו למשוך אותו לאן שהוא חפץ], ובלי כל השתדלות ישתלם במידות הרעות כולן, יהיה כעסן מצוין, נוקם מצוין, גאה מצוין וכן הלאה, לא יחסר לו מכל המידות הרעות שמנו חכמים מאומה.

והמדה הטובה היא ההסכמה המוחלטת לכבר את הרגש המוסרי על רגש התאווני, ומנקודה זו הוא לוחם נגד כל המידות הרעות יחד. ולא יתכן שתהיה הסכמה זו לחצאין [דהיינו שיחליט בדרך משל לתקן רק את מידת הכעס שלו ולהשאר בו בזמן לקוי בשאר מידותיו], שזה האיש אשר אור השכל וסגולת הנפש הקיצוהו וישפיעו עליו לבחירת הטוב, הוא שואף בשעה הטובה לטוב בלי מצרים ואינו רואה שובע לנפשו בכל הטוב שיעשה, והוא רואה עולם נצחי בלתי קץ ובלתי תכליתי, וכרע יתעב כל מידות רעות יחד.

ואמנם אם אנו מוצאים לפעמים [אנשים] יחידים שייחוסן למידות אינו על צד השויון בבל מדה ומדה, כמו שנוכל לראות [בדרך משל] שמידת התאוה להערב לחיך לא תעבירנו על דעתו [לקום ולעשות מעשה כדי לתקנה], ולעומת כן אהבת הכבוד תעבירנו על דעתו [ויעשה הכל על מנת לתקנה], וכיוצא בו במידות אחרות, סיבת הדבר אינו בשרשו ולא בשביל שהסכמתו הראשונה היתה למדה זו בלבד, אך בהיות שמלחמה זו כבידה מאוד ואין

ובאצילות נפשו ונעילות מידותיו, ואז נבין שכל דבריו, חריפים ושנונים ככל שיהיו, באו ממקום טהור ונקי, ושחס ושלוים לא הסתכל על אחרים בהתנשאות, אלא להיפך את כל זה הוציא מכוח נסיונו בבחינת מבשרי אחזה.

ועוד נזכור, שכפי שה'חזון איש' הגיע להשגותיו הנעלות על-ידי התפילה, אף אנו תפקידנו בבואנו לרפאות את נפשינו להרבות בתפילה ולא לנסות לרפאותה בכוחות עצמינו. וכשנבוא בגישה זו, ממילא לא ניעצב על לבנו כשנגלה כמה אנו רחוקים מן השלימות, כי מתי האדם נעצב, רק כשהוא סבור להתחזק בכוחות עצמו, כי אז כשהוא רואה כמה עבודה מוטלת עליו, הוא נחלש ונופל לייאוש, אבל אם הוא יודע שאין העבודה מוטלת עליו לרפאות את נפשו אלא על הקב"ה, ותפקידו רק להתפלל אליו "וטהר לבנו לעבדך באמת", אזי יזכה לאור גדול כמו שזוכים להארות בתורה, וממילא תתרפא נפשו מכל מחלותיה.

צמצום כל המידות לכלל מדה אחת

נפתח בדברי ה'חזון איש' באגרת האמונה והבטחון (פרק ד): תורת המידות העמידו חכמי היראה לפרק מיוחד בשלימות העבודה, ואף שקדו עליהם לפרקם (לחלקם) למידות מספר, כמו כעס, גאווה, תאוה, אהבת הכבוד, אהבת הניצוח, נקמה, צרות עין וכיוצא בהן. ומרוב ההרגל נקבע בלב רבים שבאמת השלימות היא בעלת אברים נפרדים [פעם עובדים לתקן את מידת הכעס, פעם עובדים לתקן את מידת הגאווה וכן הלאה, ואין שייכות בין זו לזו], ואמנם זה אמת מצד חולי הנפש ומצד מערכת הקרב כנגד

את דברי אלעזר בן ערך, שבכלל דבריו דבריתם. **לב טוב פירושו השאיפה אל השלימות בתיקון כל המידות כולן, ועל זה אמר שהיא הדרך הנכונה.**

ואמנם גם שאר התנאים מודים בזה שהאדם מוכרח לשאוף אל השלימות בתיקון כל המידות כולן, אלא שנחלקו מהי הדרך הישרה להתחיל בה, כי שאר התנאים סברו שיש להתחיל במדה אחת וכיון שהוא שואף אל השלימות, מדה זו תשפיע גם על שאר המידות וממילא יתוקנו גם הן.

אין עבודת ה' בלי תיקון המידות

ומכאן אנו באים להמשך דברי החזון איש' אשר אותם שמנו לנו למטרה: מן המונחים הקיימים (ישנן הנחות בקרב בני אדם) כי תיקון המידות מתייחס לאלה המצוות שהן בין אדם לחברו, וחובת היראה בשביל מצוות שבין אדם למקום יתברך. ומן המונח הזה קיימת (נוצרה) הדעה כי יש בני אדם [שהם] שלמים במצוות שבין אדם למקום יתברך וחסרים בתיקון המידות והם רעים [רק] בין אדם לחברו.

אמנם אין דעה זו קיימת באמת לחודר אל פנימיות החזיון הזה, כי באמת זה שמידותיו כבריינתן ולא הותקנו על-פי המוסר והדעה, והוא מסור ביד יצרו ואין יצרו מסור בידו, לא יתכן שיהא שלם במצוות שבין אדם למקום, ואם מקיימן במדה ידועה, הוא רק מפני שאינו פוגש בהן התנגדות מטעם אחת המידות המגוננות, אבל בהפגשו בהתנגדות שלהן, לא תעמוד יראתו בפניהן.

ומעשים בכל יום שהחרד הזה [אשר מקיים את כל המצוות שבין אדם למקום עם

נצחוננו השלם בטוח והיא נטושה כל ימי חלדו, זה האיש עדיין לא הגיע במעלתו לנצח הרבה ולא מצאה ידו רק לעמוד בנסיונות קלים ולא מצאה ידו לעמוד בגדולות. וזה מתחלף אצל אנשים [שהם] בגיל אחד ושניהם במעלה אחת בשרשם, זה שטבעו נוטה אל הכעס יותר מנטייתו להערב, מתקדם אצלו הפרישות מן הערב לפרישותו מן הכעס, וזה שנטייתו אל הערב יותר מנטייתו אל הכעס, מתקדם אצלו הפרישות מן הכעס לפרישותו מן הערב, וכן כיוצא בו בשאר המידות. ועל הרוב אנשים אלה לא מכלל השוקדים על השלימות הם במדה הראויה [הם לא מאותם אנשים שחפצים בכל לבם להגיע אל השלימות] אלא יש להם הכנה טבעית למקצת הטוב הנוח להם, והמותור הם מוזנחים לטבע האדם אשר עיר פרא יולד [במילים פשוטות: קל להם יותר להתעסק במה שנוח להם להשתנות ועל זה ימצאו תמיד דברי חיזוק ופרפראות, בעוד את כל השאר ישאירו על טבעם ויעשו את מה שגופם חפץ].

איזהו דרך ישרה שידבק בה האדם

ה'חזון איש' ממשיך לבאר שם שנוח להם לאנשים להפריד בין המידות ולשאוף אל תיקון האחת מבלי לשאוף לתיקון האחרות, אך טעות גדולה היא, כי על האדם לשאוף אל השלימות ושלימות פירושה רפואת כל חולאי הנפש.

ומבאר על-פי דרכו דברי המשנה באבות (פ"ב מ"ט): איזהו דרך ישרה שידבק בה האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה רבי יהושע אומר חבר טוב וכו' רבי אלעזר אומר לב טוב, אמר להם: רואה אני

אנשים מלומדה.

מלמדנו ה'חזון איש' שאי-אפשר להפריד בין המצוות שבין אדם לחבירו לבין המצוות שבין אדם למקום, ומי שלא יעבוד על תיקון מידותיו, לא אלו ולא אלו יהיו בידו. וחלילה מלהעלות בדעתנו שכוונת ה'חזון איש' לומר לנו שמי שלא הגיע עדיין לפסגת שלימות המידות, לא עשה ולא כלום, אך כוונתו להשריש בנו ההכרה שכל עוד אין כל מידותנו מתוקנות, אנו שרויים בסכנה גדולה, כי כאשר מדה אחת בלתי מתוקנת תבוא בהתנגדות עם קיום אחת ממצוות התורה, אע"פ שתהיה המצוה מצוה חמורה של שמירת שבת או של יוה"כ, אכילת מאכלות אסורות וכדו', לא נוכל לעמוד כנגדה ח"ו.

וכאשר נבין שכל קיומנו תלוי בתיקון מידותינו, נבין ממילא שאנו זקוקים לרחמי שמים מרובים בשביל תיקון מידותינו ונשפוך צקון שיח בפני אבינו שבשמים שירחם עלינו לרפאות את נפשינו מכל מחלותיה.

קושיא מעיקרא ליתא

וכעת נאמר לאור דברי ה'חזון איש': לפעמים מתעוררת בנו קושיא עצומה על כל מערכת האנושות מפני שאנו נתקלים בבני אדם שנחשבו ליראים ושלמים ונכשלו בדברים שאין רבים נכשלים בהם, או מפני שאנו עצמנו נכשלנו בדברים כגון אלה למרות שהחשבנו את עצמנו כיראים ושלמים, ואז אנו מתהלכים כמבולבלים ומחתיילים לפקפק בעצמנו ובכל באי העולם. עלינו להבין שהקושיא איננה חזקה כל-כך, כי אע"פ שהאדם עובד בכל עת לתקן

כל הדקדוקים והחומרות] לא עלה לתורה כאשר קראוהו לעלות באשר חשב כי לא לפי כבודו היא זו המנה שחלק לו הגבאי כפי סימני הכבוד המוחזקים בציבור ההוא, וכרגע לא חת ממה שאמרו 'ועוזבי וכו' זה שקורין לו לעלות לתורה ואינו עולה'. זאת אומרת שאדם זה מקולקל בשרשו, שיצר הרע שופטו, וכל עשיית מצוותיו הן פרי ההרגל המתאימות לכבודו ולתאוותו ולמהלך חייו בשטפו הטבעי, אבל נסה נא לפגוע בו, כי אז יהפוך הקערה על פיה.

ואמנם להיות הפגשו במלחמת המידות בדברים שבין אדם לחבירו מצויה, והפגישה עם התנגדותם לתפילה וק"ש וכיוצא בהן אינה מצויה, נדמה לבני אדם כי הוא חרד לחצאין, ויש בו מחיצה מפסקת בין מצוות למצוות, אבל האמת שזה וזה אין בו.

מעשה בחרד שנכשל בחילול שבת

מספר ה'חזון איש': ומעשה בחרד אחד מסוג זה, שבא אורח נכבד לעירו ויבקשו החרד לבקרו בביתו, והאורח הבטיחו לבקרו בליל שבת קודש. החרד שמח על הבטחתו, כי היה זה לו לכבוד ולעונג. מה עשה השטן, השכיחו להוסיף נפט בנרו והדליק את הנר במעט הנפט שנשאר מליל ה', והיה ליל ש"ק בימות החורף והאורח עדיין לא בא והנר חשב להכבות. החרד הזה לא שלט בנפשו לנחול הקלון הזה שיבוא האורח וימצאהו בחושך, ויוסף נפט בנרו בשבת.

ומדגיש על זה ה'חזון איש': מעשה זה איננו מן המקרים הבודדים שהאדם נכשל בהן, אלא זו תופעה קבועה בזה הגבר אשר לא נבחן בכור המידות וכל הנהגתו מצות

ולסיום נאמר שאחת מן הסכנות הגדולות במי שאינו שואף אל שלימות תיקון המידות היא להגיע אל הפיכת הטפל לעיקר והעיקר לטפל, ולמשל: יש לך אדם שמשקיע את כל כוחותיו בהליכה למקוה. מצדו, שיפלו השמים, עליו לא יעבור אפילו יום אחד בלי מקוה. בין אם יהיה הדבר כרוך בשבירת הדלת, בין אם יהיה כרוך בפגיעה באחרים ובלעבור על איסורים של בין אדם לחבירו או בין אדם למקום - הוא על מקוה לא יוותר. כל זה נובע ממה שאינו מבטל את עצמו אל הקב"ה, אלא מחפש משהו להאחז בו כדי להרגיש טוב עם עצמו, ולכן הוא שרוי בסכנה גדולה שביום מן הימים יתנגש עקרונו שנאחז בו עם דברים חמורים מאוד ולא יוכל לעמוד בהן.

וכאמור, **התפילה היא התשובה לכל זה. נתפלל אל השי"ת שינחנו בדרך הנכונה ושיקרב אותנו אליו.** ונחתום מעין הפתיחה: הסוגיא אמנם ארוכה מאוד, אך כאשר נדע את שורש החולי, נוכל להגיע אל הפתרון.

את מידותיו ולהתקרב אל השי"ת, לעולם יתכן שתתרחש אצלו 'התנגשות' (צונויפשוטים - clash) בין מדה אחת שעדיין לא באה אל תיקונה לרצונו הפנימי לקיים רצון בוראו, וכשזו אמנם תתרחש, זקוק יהיה לנס גדול שלא יתפרקו עצמותיו. והלא מסיבה זו עלינו להתפלל כל ימינו ולא להרפות אף לא לרגע אחד, כי שרויים אנו בסכנה גדולה שהרי בכל רגע יכולה להתרחש התנגשות כזו.

כשאנו שומעים על אדם גבוה משכמו ומעלה שנכשל, אין לנו להסתכל עליו בזלזול מעתה, ואין לנו לחשוב שיסודות היהדות נתערערו בעבור כך. עלינו לזכור שהיצר הרע אורב בכל עת לכל אדם ומחפש להביא אותו לידי התנגשות עם המידות שטרם תוקנו אצלו, ולכן אך טבעי הוא שכפעם בפעם נשמע על דברים מעין אלו. אין כוונתנו לזלזל ח"ו בחומר העבירה, אך כוונתנו שזוהי מציאות העולם, ואשר לכן זקוקים לתפילות מרובות שיתוקנו מידותינו ושלא נבוא ח"ו לידי התנגשות.

יום שלישי פרשת וירא – ט"ז מר – חשון ה'תשפ"א כוחה של תפילה לפעול מיד ולאחר זמן

שונה פרקו מאה פעמים ואחת

בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

הקדמה זו נחוצה מאוד, כי באמת היסודות שנעסוק בהם נוגעים לכל יום ויום מחיי היהודי וראוי מאוד שנעמוד עליהם היטב, אלא שדווקא מחמת היותם יסודות נידושים מפני שמדברים עליהם תמידין כסדרן, היצר מונע מאתנו מלהתייחס אליהם בכבוד הראוי, ובשל כך נוטים אנו לדחות אותם כלאחר יד, כאילו אומרים: הדברים כבר ידועים לנו ומה באתם לחדש.

ואמנם החכמה היא ללמוד אותם בפעם המאה ואחד כאילו לומדים אותם זה הפעם הראשונה, כי אז יתוספו לנו חידושים רבים בהם, כפל כפליים ממה שנתחדשו לנו בפעמים הראשונות, כי כל שהדברים יותר מיוסדים לרוב החזרה עליהם, אפשר לבנות עליהם ולחדש בהם יותר, אך כאמור זאת בתנאי שנתרגל ללמוד אותם כבפעם הראשונה ולא רק כדי לעבור עליהם ולצאת ידי חובת החזרה.

המכסה אני מאברהם אשר אני עושה

ועכשיו אל הענין: בפרשה זו כתוב לאמר בענין הפיכת סדום: "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה". ופירש רש"י שהוא מעין מנהג דרך ארץ, וזה לשונו: המכסה אני מאברהם אשר אני עושה – לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו, אני נתתי לו את הארץ הזאת וחמשה כרכין הללו שלו

נעסוק היום ביסודות התפילה, ואע"פ שידועים ומפורסמים הם, הלא זקוקים הם לחזרה ושינון כשאר כל חלקי התורה, וזאת מתלת טעמי, הראשון כי אם לא יחזור האדם על ידיעותיו, הן ילכו וישתכחו ממנו מחמת התיישנותן, ועל ידי החזרה הן יתחדשו ויעלו היטב ויוכל להשתמש בהן. והשני כי על-ידי החזרה והשינון יבין האדם את ידיעותיו באופנים חדשים ועמוקים כמאמר חז"ל (עירובין נד, ב): דברי תורה כל זמן שהאדם הוגה בהן, הוא מוצא בהן טעם.

והטעם השלישי, כי בזה שהאדם חוזר על דברי התורה אע"פ שהם ידועים לו כבר, הוא מגלה על התבטלות מוחלטת להקב"ה, וכמו שאמרו חז"ל (חגיגה ט, ב): אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, ופירש הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע (תניא פט"ו) שבזמן חז"ל היו נוהגים לחזור על הלימוד מאה פעמים, ולכן אמרו שמי שחוזר עוד פעם אחת, מוכיח הוא בזה על התבטלותו המוחלטת להקב"ה שמחמתה הוא לומד את דבריו הקדושים כדי להתדבק בהם ולא רק כדי להגדיל את ידיעותיו או כדי להשתעשע ברעיונות חדשים, וכשהאדם מתבטל להקב"ה, ממילא אור התורה מאיר בו, ואז הוא זוכה לסייעתא דשמיא בכל ענייניו.

שתפילתו לא נענתה, הלא תעמוד תפילתו לזכות לו ולזרעו אחריו.

והוסיף על זה בנו הרה"ק רבי ישכר דוב זיע"א שמסיבה זו למדו חז"ל הלכות תפילה מפרשה זו, הגם שלכאורה לא נענה אברהם בתפילתו, כדי להודיע לנו שכוח התפילה אינו מתבטא בהכרח כאשר רואים את השינוי הטובה תיכף ומיד, כי פעמים הרבה התפילה פועלת את פעולתה לזמנים אחרים.

ואברהם שב למקומו

הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זיע"א (מובא ב"ג אורות) סיפר על עובדא ביהודי אחד תושב טארנא שסחר בסחורה אסורה והסתבך עם הרשויות. משקיבל הזמנה למשפט והבין שמצבו אינו כפי טוב כי עלול הוא להכנס לבית הכלא לשנים רבות ובני משפחתו יאבדו את משענתם, שם את פעמיו אל הגה"ק משינאווא זיע"א. הגה"ק שמע את צרתו והתחיל לבקוע רקיעים בתפילותיו. הוא התפלל והתפלל וחזר והתפלל, אך כל זה לא הועיל - היהודי נשפט והושלך לכלא.

הוסיף הרה"ק מפשעווארסק: אם נפתח את הספר 'דברי יחזקאל' להגה"ק משינאווא בפרשת הפיכת סדום, נראה שם ביאור נפלא שאמר הגה"ק על הפסוק 'וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו'. לפי המקובל אמר אותו בעקבות אותו מעשה, כאשר התפלל בכל כוחו על אותו יהודי, ונדמה היה שלא נתקבלו תפילותיו.

וזה לשונו שם: התורה הקדושה סיפרה על צדקת אברהם אבינו ע"ה, דהנה

הן... קראתי אותו אברהם, אב המון גוים, ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי? ! הוי אומר: צד היה לו להקב"ה שלא להודיע על כך לאברהם, כי למה לו לאברהם לדעת על כך, אך אמר שאינו יפה לעשות דבר כזה מבלי להודיע על כך לאברהם מאחר שהארץ שלו והבנים שלו.

אולם הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א אמר בקדשו שמפסוקים אלו יכולים אנו ללמוד יסוד גדול בתפילה. וכה ביאר: צד היה לו להקב"ה שלא להודיע לאברהם על הפיכת סדום משום שידע שהגזירה מוחלטת ואפילו יתפלל לא יועילו לו לבטלה, ואם כן מה בצע להודיע לו על כך מאחר שלא יועילו תפילותיו. אך אז אמר להודיע לו באמרו "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ", והיינו שהרי עתיד הוא אברהם להקים דורות ישרים ולבנות את כלל ישראל, ולכן אע"פ שהתפילות לא יועילו עכשיו לבטל גזירת הפיכת סדום, הלא יועילו לבניו אחריו לכשיזדקקו להן.

ובזה מובן היטב שייכות הפסוק "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ", לפסוק שלפניו "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה", ורש"י נתקשה בזה לפי דרכו ועיי"ש מה שפירש, אבל לפי האמור הוא הפלא ופלא, כי זה מה שנתכוון לומר, שתפילותיו לא ייצאו ממנו לבטלה, אלא יעמדו לאותו גוי גדול ועצום שעתידי לצאת ממנו.

שום תפילה אינה הולכת לאיבוד

זהו היסוד המפורסם ששום תפילה אינה הולכת לאיבוד, ואם נדמה לו לאדם

ולהאריך בה ביותר, ואפילו רואה עצמו שאין תפילתו נשמעת, אל יתייאש הימנה, כי ברוב הימים ימצאנה". פירוש: אם יאמין האדם בכוח התפילה ובעבור כך לא יפסיק להתפלל אע"פ שנדמה לו שאין תפילותיו נשמעות, יבוא יום והקב"ה יראה לו באופן גלוי איך תפילתו הועילה לו בשביל עניינים אחרים.

אמור מעתה: אם אמנם לענין הבקשה המסוימת שעליה האדם מתפלל יש לו להסיר כל ציפיה מלבדו, וכה יאמר תוך כדי תפילתו: "הטוב בעיניך עשה", וזאת מפני שאין האדם יודע אם בקשתו טובה בשבילו אם לאו, מכל מקום לענין עצם פעולת התפילה, ברור יהיה לו כשמש בצהריים, שהיא אכן קיימת, ואע"פ שאיננה נראית עכשיו, היא תתגלה לאחר זמן, ואם לא תתגלה בחייו, היא תתגלה לאחר מותו כאשר יזדקפו לזכות בניו שיקומו אחריו.

דומה הדבר למי שיש לו מטמון של כסף וכל פעם שהדאגה מתעוררת בלבו איך יכלכל את עצמו בערוב ימיו, הוא נזכר באותו מטמון ונח מדאגתו. כך צריכים אנו להאמין בכוח התפילות שלנו ולראות אותן כמטמונים שיועילו לנו בבוא העת.

מה שאנשים שוכחים שהתפללו אך אתמול על פרנסתם, נובע ממה שאינם מאמינים בכוח התפילה, אלא סבורים הם שהתפילה פעם פועלת ופעם אינה פועלת. אילו היו מאמינים שהתפילה תמיד פועלת, לא היו שוכחים את תפילתם, אלא כל תפילה היתה מוסיפה שמחה על שמחתם מחמת הידיעה כי הנה נתוסף להם עוד מטמון ועוד מטמון.

הוא המליץ לפני הבורא ית"ש על אנשי סדום להצילם ואמר 'אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר' וגו', 'חלילה לך מעשות כדבר הזה' וגו', ואח"כ אמר 'אולי ימצאון שם ארבעים', ואח"כ אמר 'אולי ימצאון שם עשרים', ואח"כ אמר 'אולי ימצאון שם עשרה', וכל עבודתו היתה רק להצילם, אך לא פעל כלום בבקשתו אצל השי"ת בשבילם, כדכתיב אח"כ 'וה' המטיר על סדום' וגו', אעפ"כ כשלא פעל כלום לא התעצב אברהם מזה, רק הוא עשה את שלו שהתפלל, וכשלא פעל בתפילתו לא היה זאת עסק שלו, כי ידע שהקב"ה כל דרכיו משפט ואין עול, ותיכף אברהם שב למקומו, היינו למדרגתו הראשונה, לעבוד את השי"ת בשמחה כמקודם.

והוסיף הגה"ק: והתורה הקרושה היא נצחית, וכן ראוי להיות כל אחד מישראל. אמנם כן, לא דבר קל הוא למי שהשקיע תפילות לרוב כדי להמשיך רפואה לחולה ובסוף נצחו אראלים את המצוקים והחולה הותיר את כל קרוביו וידידיו אבלים ונדכאים, אך כאשר ידע האדם שתפילותיו בוודאי הועילו, ואם לא הועילו עכשיו יועילו לאחר זמן, יוכל להתחזק ולשוב אל מקומו לעבוד את השי"ת בשמחה ובטוב לבב כמקודם ממש.

כי ברוב הימים ימצאנה

במסכת יומא (כט, א) איתא: למה נמשלו תפלתן של צדיקים כאיילת? לומר לך, מה איילה זו כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות, אף צדיקים כל זמן שמרבין בתפילה תפילתן נשמעת. וכתב שם רבינו המאירי: "לעולם יהא אדם נזהר בתפילה

צדיק באמונתו יהיה

נחון מאוד להשריש דבר זה בלבנו, כי פעמים הרבה אנשים נופלים מאמונתם מפני שנדמה להם שתפילתם לא פעלה מאומה, ואז הם מאבדים את שמחת חייהם. הלא כשהקב"ה מביא צרה על האדם, הוא מכין לו בו בזמן את גאולתו, כדי שבחלוף הצרה יוכל לחזור לשמחת חייו ולקבל את כל הדרוש לו לחיזוק לבו ולפרנסת משפחתו, אך לשם כך מוכרח האדם להחזיק באמונתו, ולדאבון לב דווקא אז נוטה האדם לברוח מהקב"ה מפני שהוא שבור בעבור שהתפלל כל-כך על הישועה וקיבל על עצמו קבלות ועשה סגולות עד אין מספר, וישועתו לא באה.

אם נתבונן סביבנו נוכל לראות בחוש שאפילו אלו שפקדה אותם צרה קשה ביותר, כיון שהבינו שהקב"ה הביאה עליהם לטובתם והחזיקו בו בכל כוחם, חלפה הצרה ופיסות חייהם חזרו והתאחדו ועלו על דרך המלך באופן ניסי.

תפילת החתן על בלתו

לפנינו מעשה ששמעתי מעד נאמן: מעשה במשפחה אחת שהאם שלה חלתה במחלה הידועה ר"ל, ולאחר ייסורים קשים ומרים שהיו כרוכים בטיפולים מתישים, שבקה חיים לכל חי בהותירה אחריה כמה ילדים רכים. הילד הקטן, שהיה אז בן ארבע, לא היה יכול לסבול את הצער בהילקח ממנו אמו, ובבואו לביתו התחיל להתרוצץ מחדר לחדר ולקרוא בקול: "אמא! אמא, היכן את?". אחר הוא נשחל אל מתחת לשולחן ופתח שם בככי קורע לב. זמן רב לא נרגע הילד מבכיו וכל השומע אותו מוזיל דמעות

יחד עמו. ובכל אותו זמן עמד אביו מן הצד בגבורה עילאית וחיזק את עצמו באמונה, שבוודאי ייצא מבכיו דבר טוב.

חלפו שנים והילד שכבר בגר ונעשה לבחור ישיבה הגיע לפרק האיש מקדש. כולם היו בטוחים שבתור יתום, ישא אשה בעלת מוס. בתחילה אמנם הוצעו לו רק הצעות מעין אלה, אך למרבה הפלא באחד הימים הגיעה לפתחו הצעה מיוחדת, עידית שבעידית, והבחור זכה לאשה יראת שמים וכלילת מעלות.

באחד הלילות שלאחר הנישואין, אמר לאשתו שהלילה לא יוכל לסעוד עמה את סעודת הערב כי הלילה חל היארציית של אמא שלו ויצטרך לעלות על קברה. ענתה לו אשתו לעומתו: "דווקא הלילה חפצתי לסעוד עמך ביחד, כי הלילה חל יום ההולדת שלי". יצאו לברר ונודע כי האשה שהייתה צעירה ממנו בארבע שנים, נולדה באותו זמן ממש שהוא ישב תחת השולחן והוזיל דמעות כמים. אז נודע כי דמעות החתן הן אלו שפעלו בשמים בעת לידת כלתו, שיסורו ממנה כל הקטרוגים ותצא בריאה ושלמה בגוף ובנפש.

כמה קושיות מתיישבות על ידי יסוד זה! כי ברוב הימים ימצאנה. וכמה שיוסיף האדם להאמין בזה, כך ירבו סיכויו לראותו בעיניו, כי צריך לחפשו כדי למצוא אותו.

קושיא אחת מתרצת לחברתה

התבוננו וראו כי יותר משואלים בני אדם היתכן שהתפללנו ולא נושענו, שואלים בני אדם היתכן שפלוגי זכה לשידוך כזה. פעמים הרבה כל-כך אנשים מרימים את גבותיהם כששומעים על שידוך מסוים

לקח לו זמן רב עד שמצא מקום חניה, ומשמצא מקום חניה ועלה לחדרה של אמו, ראה שכבר שבקה חיים לכל חי. צערו גדול היה על שבגלל חיפוש מקום חניה לא זכה להיות עם אמו בעת פטירתה ולהתפלל עליה בנוכחותה, והיה בזה משום זריית מלח על הכאב שהיה לו מעצם פטירתה.

לאחר מכן אמר על כך הרב פינקוס באחת מדרשותיו: למדתי מזה שלפעמים **הקב"ה מסבב על-פי המצב והענין שלא יוכלו להתפלל על החולה שיתרפא**, וזאת על-פי גזירת חכמתו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך.

והאמת שמפרשת הפיכת סדום אנו למדים שיש **שלושה מיני מצבים: לפעמים הקב"ה מסבב שלא יוכל להתפלל**, וכפי שהיה בגל הראשון של הקורונה באמריקה, כאשר עד שקלטו בכלל שמגיפה משתוללת בחוצות, כבר היה לאחר המעשה ורבים וטובים כבר נספו ר"ל. **לפעמים הקב"ה מגלה לכל שפלוגי זקוק לתפילות מפני שרצונו שיתפללו עליו ויתרפא. ולפעמים הקב"ה מגלה לכל שפלוגי זקוק לתפילות הגם שהגזירה מוחלטת**, וכמו שהיה אצל אברהם, שהקב"ה גילה לו שהוא הולך להפוך את סדום כדי שיתעורר להתפלל עליה, **אע"פ שידע שתפילתו לא תבטל את הגזירה**.

ועל זה גילה לנו הרה"ק מבעלזא זיע"א שסיבת הדבר היא **כדי להטמין תפילות לבניו שיקומו אחריו אשר יזדקקו להן**. אומר הקב"ה: **המכסה אני מיענק"ל את אשר אני עושה? ! אמנם הגזירה נגזרה ואינה יכולה להתבטל**, כך שהחולה מוכרח להפטר מן העולם אע"פ שיאמרו עבורו אלף פעמים

ושואלים כמתמיהים: **"איך יתכן? הלא מכיר אני את פלוני, למדתי אתו בישיבה, איך יתכן שזכה לשירוך כזה?"**. או כעין זה ישאלו כשיראו את פלוני נישא על כנפי ההצלחה: **"איך יתכן? הלא בישיבה לא היה נחשב לכולם!"**.

מדוע לא נאמר כשרואים מאה אנשים שהתפללו ולא נושעו ולעומתם מאה אנשים שהצליחו ועשו חיל כנגד הטבע, שתפילותיהם של אלו הועילו לאלו? הן פשוט שאין אנו מכירים את כל החשבונות, וכבר יתכן שמזל האדם יתרום את חלקו, אך עם כל זה **הלא כל דבר - כולל מזלו של אדם - זקוק שישקו אותו בזה העולם במי התפילה כדי שיוכל לקבל את הסיוע ממרום לצאת מן הכוח אל הפועל**, וכפי שהיה אצל אדם הראשון שכל הדשאים עמדו בפתח האדמה ולא בצבצו רק לאחר שהתפלל וירדו גשמים. הן רואים אנו אנשים בלי סוף שמצליחים בכל מיני תחומים כגון בזיווגים הגונים ובפרנסה מרווחת, ועדים אנו שלא התפללו, ואנו תמהים: **הרי לא יתכן שיבוא שפע לעולם בלי תפילה? וזוהי התשובה: אחרים התפללו עליהם. זהו הביטוי ששגור בפי העולם: זקנתו התפללה עליו. וזהו היסוד שכתוב בפרשה זו כדברי הרה"ק מבעלזא זיע"א - ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום.**

המכסה אני מיענק"ל את אשר אני עושה

הגה"צ **רבי שמשון פינקוס** זצ"ל סיפר שלפני פטירת אמו ע"ה קיבל הודעה דחופה מבית החולים שמצבה מתדרדר ועליו לבוא בזריזות. הוא מיד התיישב ברכבו ונסע, אך

ממילא נאצלת עליו ברכת השפע. כשהאדם מבין שזוהי תכלית התפילה, הרי הוא שמח ומאושר בעצם זה שהוא זוכה להתפלל אל השי"ת ולהתקרב אליו. ויותר מזה, הוא מבין שמה שהקב"ה הביא לו את החסרון, לא היה אלא כדי לעוררו להתפלל ומתוך כך להתקרב אליו. וכיון שהוא מאושר בגלל עצם הזכות שניתנה לו להתקרב לו, ושינוי המצב מבחינתו אינו אלא פועל יוצא ולא עיקר התכלית, לפיכך לא ייעצב על לבו כשיראה שלא נשתנה מצבו תיכף ומיד, אלא יישאר בעליוזתו ויאמין שהתפילה בוודאי פעלה, ואם אין רואים את תוצאותיה עכשיו, יראו אותן לאחר זמן.

תפילתו של שליח ציבור

מסופר על הגאון רבי דוד דוב מיזליש זצ"ל אב"ד אוהעל ובעל בנין דוד, שבבחרותו הוזמן להתגייס לצבא והלך אל הגה"ק משינאווא זיע"א לתנות בפניו את צרתו. אמר לו הגה"ק: הסיבה שהוזמנת להתגייס לצבא היא מפני שרבים הם בחורי ישראל שצריכים לרחמי שמים שלא יצטרכו להתגייס, והרי הם זקוקים לתפילות, לכן סיבב הקב"ה שבחור כמותך שיש לו זכות אבות והוא עצמו בר אוריין יודקק גם כן לאותו דבר ויתפלל אליו מקירות לבו, ואז ייושעו כל בחורי ישראל.

הרב מיזליש שמע ושפך את לבו בפני קונו בתפילות ותחנונים שיציל את בחורי ישראל מגזירת הגיוס, וכך הוה, תפילותיו נתקבלו ובדרך פלא נפטרו אז כל בחורי ישראל מן הגיוס.

זהו הכלל, לפעמים הקב"ה מביא צרה

את כל ספר התהלים, אבל יענק'ל הלא יהיה לגוי גדול ועצום, ואלו יודקקו לתפילותיו.

ידיעת תכלית התפילה ומהותה

ויש לבאר עוד נקודה אחת: אחד מהמעכבים הגדולים לחיות בשלוח עם אמונה זו גם בשעה שהצרה פוקדת את האדם (לא רק כשמדברים על זה בשיעור), הוא מה שהאדם סבור שתכלית התפילה היא למלאות רצונו העצמי, כי לכן כאשר יראה שרצונו העצמי לא נתמלא, ירגיש שהתפילות אין ממלאות את תפקידן ומה יש לו מזה שהן יפעלו דברים אחרים בזמנים אחרים.

וכך יהרהר האדם במחשבתו: הן אני עסקתי עכשיו בהשתדלות למילוי רצוני, ועל זה התפללתי, ורצוני זה לא נתמלא, ומה יש לי ממה שיתן לי הקב"ה דברים אחרים? הלא זה דומה למי שבא אל השדכן ומתחנן לפניו שישגו לו שידוך פלוני, והלה אומר לו נעניתי לך, אך אתן לך שידוך אחר. אם נתת לי שידוך אחר, אין זה נקרא שעזרת לי!

ואמנם כשנדע מהי התכלית האמיתית של התפילה ואיך היא פועלת בהבאת השפע, ממילא נוכל לחיות בשלוח עם אמונה זו שהתפילה בהכרח פועלת, ואם לא עכשיו - לאחר זמן. וכבר למדנו בכמה שיעורים בענין תכלית התפילה ומהותה, שם נתבאר שהתפילה לא נועדה כלל לתכלית מילוי המבוקש, כי אם לקרב את האדם אל בוראו, כי על-ידי התפילה משריש האדם בנפשו שהוא בעצמו אין לו כלום ושהקב"ה מקור השפע יספק לו את כל צרכיו, ומתוך זה זוכה הוא לקרבת אלוקים וממילא בא השפע, כי כשהמקבל מתקרב אל המשפיע,

דברים נוראים ברומו של עולמות, ובני אדם סוברים שלא נתקבלו תפילתן לכן מזלזלין בהם.

הנה כי כן, כך צריך האדם לגשת אל התפילה, וזהו הלימוד שהתורה נתכוונה ללמד אותנו בפרשת זו. וכשהאדם ניגש באופן זה אל התפילה, לא זו בלבד שאינו נעצב על לבו לאחר מכן כשאינו רואה שנתקבלה תפילתו, אלא הוא אף מתפלל לכתחילה באופן אחר מאחר שהוא יודע שבשעת תפילתו נעשים דברים נוראים בעולמות העליונים, וכיון שהוא מתפלל באופן זה, ממילא נמשך בזה שפע יותר גדול.

על האדם כדי שיתפלל, ולא על עצמו יתפלל אלא על כל הזקוקים לאותו דבר, ואז ייושעו כולם בישועת עולמים. וכשיזכור זאת האדם, תנעם לו תפילתו בהבינו שללא ספק היא פועלת גדולות ונצורות.

דברים שעומדים ברומו של עולם

ראו זה לשונו שעל הספה"ק "דגל מחנה אפרים" (כי תצא): אמר אא"ז [הבעש"ט הק'] זללה"ה כי כל התפילות עושים פעולה בעולמות העליונים ולפעמים בקצה הארץ, וסמך על פסוק (תהלים יב, ט) כרום זולת לבני אדם, אלו דברים שעומדים ברומו של עולם (ברכות ו, ב), שנעשה מזה

נדבת הר"ר נחמיה רוסל הי"ו
לישועה ברכה והצלחה בכל עניניו
ושיזכה לשנים טובות וארוכות מתוך עושר ואושר

יום רביעי פרשת וירא – י"ז מר-השון ה'תשפ"א לב מלכים ושרים ביד ה' והמסתעף

וישא עיניו, כי הוא המטה לב המלך לכל
אשר יחפרן, כאשר יטה אדם פלגי מים לכל
מקום שיצטרך להטותם.

האדם מוקף בבריות שאינן בעלי
בחירה

אכן ראוי להתבונן במהות הדבר,
שהרי אין הדבר נוגע למלכים ושרים לבד,
אלא אפילו לאנשים הפשוטים, כי אף הם יש
והקב"ה נוטל מהם לפעמים את בחירתם
כידוע מפי ספרים קדומים³.

ובכן, ביאור הדבר כי הגה הקב"ה
מעמיד את האדם תמיד במצבים שונים
שבהם יצטרך לבחור בין טוב לרע, ולשם כך
הוא מקיף אותו בכל עת בבריות שונות
שאינן בעלי בחירה, ולדוגמא הקב"ה יזמן
בקרב האדם חיות טורפות, וזאת כדי
להעמידו בכור המבחן, לראות הייבהל
וידאג מאותן חיות או שיחזק את לבו
בבטחון בה', ובאותה מידה – היבחר בטוב
וישמור את עצמו שלא ייזק מאותן חיות
טורפות, או שיבחר ברע ויסקן את עצמו
כנגד רצון התורה.
ובקצרה: האדם הוא מרכז העולם,

על כל אשר יחפוץ יטנו

שלמה המלך ע"ה אמר (משלי כא,
א): "פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר
יחפוץ יטנו". ופירש במצודת דוד: "כמו
פלגי מים המה ביד האדם להטותם אל מקום
הנרצה על-ידי חפירות חריצים, כן לב המלך
ביד ה' להטותו אל כל אשר יחפרן.

ומכאן למדנו שאע"פ שהבחירה
ניתנה לאדם לבחור את פעולותיו על כל צעד
ושעל, לא כן המלכים והשרים שמאחר שהם
שולטים על אחרים, לא יתכן שיעשו עמהם
ככל העולה על רוחם, ולכן נטל מהם הקב"ה
את בחירתם והרי הם מסורים בידו יתברך
להטותם על כל אשר יחפרן, ומזה יצא
הביטוי שכולם משתמשים בו – לב מלכים
ושרים ביד ה'.

וזה לשון רבינו יונה על אתר: מפני
שהרבים תלויין במלך, ונתן לו השם כוח
להמית ולהחיות להרע ולהיטיב, שומר השם
את לבו שלא יטה רע, אלא לעשות גזרת
השם יתברך. על כן ראוי שתהיה מגמת פני
הלבבות ליראה את השם, ולא ליראת חמת
המלך, ומהשם יבקש רחמים ואליו יצפה

³ ראה בראשית רבה וישב פ"ה ת, ובמפרשים שם. 'אלשיך' הק' על תהילים (נא, ו), 'ישמח משה' וישב, 'מי השילוח' וישב.

להחזיר את בניו למוטב.

הטעם שקשה להשמר מהזיקם של בעלי בחירה

ומכאן אנו באים לדבר נפלא מאוד: ידועים דברי ה'אור החיים' הק' (פרשת וישב) שהגם שהקב"ה משגיח באופן פרטי על כל דבר ואפילו על כל טיפת גשם היכן תנוח, מכל מקום יותר קשה לו לאדם להינצל ממי שהוא בעל בחירה, מלהינצל ממי שאינו בעל בחירה.

וטעם הדבר, כי יותר קל לו לאדם להאמין באמונה שלימה שמי שאינו בעל בחירה לא יוכל להזיק לו שלא ברצון השי"ת, מלהאמין שמי שהוא בעל בחירה לא יוכל להזיק לו שלא ברצונו, וכיון שהצלת האדם מן הדברים המזיקים הסובבים אותו תלויה במידת אמונתו בהשי"ת שהוא נמצא בידיו שלו ושהללו לא יוכלו ליגע בשערות ראשו שלא ברצונו, לכן קשה מאוד להינצל ממי שהוא בעל בחירה מאחר שקשה להגיע בעניינו אל האמונה המספקת שלא יוכל להזיק לו שלא ברצון השי"ת.

לשם דוגמא: קל לו לאדם להאמין שהאבן הדוממת לא תיפול על ראשו אם לא גזר כן הבורא יתברך, אך כשרוצח אכזרי עומד כנגדו עם רובה שלוף כמעט בלתי אפשרי לו להאמין שלא יוכל להזיק לו אם לא גזר כן הבורא יתברך ושתהיה אמונתו חזקה כל-כך עד שלא יעצרו פעימות לבבו אף לא לרגע אחד. ולכן שמירת האדם מהזיקם של בעלי בחירה פחותה בהרבה מהשמירה שיש לו מאלו שאינם בעלי בחירה, ומסיבה זו הוא זקוק לתפילות

וכל בעלי החיים ושאר הבריות שאין להם בחירה, נועדו רק כדי ליצור לו את סביבת חייו, אשר בהן יצטרך לקבל את החלטותיו כיצד לנהוג, ומן השמים יביטו עליו לראות אם יקבל את ההחלטות הנכונות אם לאו.

המלכים והשרים אינם בעלי בחירה

ומעתה נבין שבדומה לחיות הטורפות, אף המלכים והשרים וכל אלה שרבים תלויים בהם, נועדו רק ליצור את סביבת חייהם של נתיניהם, ולכן הדבר מובן היטב מדוע הקב"ה נוטל מהם את בחירתם, שהרי כל תכליתם אינה שיבחרו בעצמם, אלא שהנמצאים תחתיהם יעמדו בפני צורך לבחור בין רע לטוב.

הלא כעין זה מצאנו אצל פרעה שהקב"ה חזק את לבו שלא להוציא את בני ישראל מארצו, וכפי שפירשו ראשונים שהקב"ה נטל ממנו את בחירתו. וכל כך למה? כי מה תועלת ישנה בבריה זו שנקראת 'פרעה', הלא כל תכליתה אינה אלא להציב נסיון בפני בני ישראל, לראות אם יתייאלו ויירגנו או שיתחזקו באמונתם מתוך הבנה שכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובתם.

עוד שנינו במסכת סנהדרין (צז, ב): רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, ואם לאו - אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה - אין נגאלין?! אלא, הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב.

הא לנו שאין הדבר נוגע כלל למלך עצמו, כי המלך עצמו אין לו בחירה, אלא הדבר תלוי בעשיית התשובה, והמלך אינו אלא המקל שהקב"ה משתמש בו כדי

מרוכות כדי להינצל מהם.

שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת

ונמצא לפי זה הפלא ופלא: **להינצל מן המלכים והשרים**, אינו דבר קשה, שהרי **המלכים והשרים אינם בעלי בחירה וקל להינצל מהזיקם**. הקושי הוא להינצל מהזיקו של השכן או של הגיס. אמור מעתה: כשיש לו לאדם צד ששידוך פלוני ייסגר בזה הלילה ואדם פלוני יהפוך לגיסו, צריך הוא להיות ער עד השעה שתיים בלילה כדי לדעת אם אכן נהפך לגיסו אם לא, כי אם נהפך לגיסו, הוא יתחיל להיות אתו בקשרי משפחה ויצטרך להשמר ממנו היטב.

אבל כשיש לו לאדם צד שפלוני או אלמוני ייהפך בזה הלילה לנשיא ארה"ב, מה יש לו להיות ער בלילה, והרי לנשיא ארה"ב אין שום בחירה ודומה הוא לבעל חי או לדומם, ומה חילוק יש מי ייבחר לנשיאות, הלא סוף סוף הקב"ה יטה את לבו על כל אשר יחפוץ.

לולא ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם

כך ראיתי בספר "ברכה משולשת"⁴ (ויגש) שכתב בזה הלשון: המפרשים פירשו מאמר דוד המלך ע"ה בנועם זמירות תהלים "לולא ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם", ואיתא במדרש "אדם ולא מלך", דהנה לב מלכים ושרים ביד ה' ואין להם שום בחירה להרע אותנו, אכן כאשר קם עלינו אדם פשוט שיש לו בחירה ואעפ"כ השי"ת מצילנו מידו, זה נס גדול. ועל כן אמרו

חכמינו ז"ל "כל המיצר לישראל נעשה ראש", דכיון שנעשה ראש, ניטל ממנו הבחירה ולא נתנו ה' להרע אותנו.

וכתב שם עוד: וכמו שפירש הרה"ק המפורסם הרב דוב בער [המגיד ממעזריטש] זי"ע על הפסוק בתהלים "שרים רדפוני חינם ומדברך פחד לבי": "שרים רדפוני" – אם הרדיפות באות מהשרים. "חינם" – אז אין לי מה לירא, כי לב מלכים ושרים ביד ה', ולא יתן ה' להרע אותי. "ומדברך" – מזה שחלילה שאתה מסכים עמהם. "פחד לבי" – על זאת אדאג ואירא.

ועוד שם: רש"י פירש בפרשת תולדות על הפסוק "כמעט שכב אחד העם את אשתך" שהיה זה אחד המיוחד בעם, דהיינו המלך, וזהו שאומר בעל ההגדה (ב"והיא שעמדה") להגדיל הנס שעושה עמנו הקב"ה: "שלא אחד בלבד", דהיינו המיוחד בעם זה המלך, "עמד עלינו לכלותינו", ושזה אינו נס גדול כי לב מלכים ביד ה' ואין להם בחירה חפשית, "אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו", רוצה לומר הרבה אנשים שיש להם בחירה חפשית, כאשר ראינו בעוונותינו הרבים כמה וכמה פעמים צעירים פוחזים וריקים עבדים משלו בנו, ואעפ"כ "הקב"ה מצילנו מידם", זהו נס גדול.

ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי

היא

עוד מצאתי פירוש נפלא על זה הדרך בספר "פאר יעקב"⁵ על הפסוק הכתוב

⁴ להגאון רבי שלמה זלמן פריעדמאן זצ"ל אבד"ק טענקע הו"ל בשנת תרצ"ג ביושבו בעיר טענקע.

⁵ להגאון רבי יעקב אהרן פישר זצ"ל חתן הגה"צ בעל 'נאות דשא' מנייטרא זיע"א. תלמיד הגה"צ רבי יוסף צבי

שהאדם נבחר לנשיא, הבחירה ניטלת ממנו ומסור הוא בידי הקב"ה כחומר ביד היוצר, ומה החילוק מי יהיה מקלו של הקב"ה.
 והאמת שכל זה מראה לנו עד כמה ראייתנו משובשת, עד שמחמת כן אנו משקיעים תפילות על דבר של מה בכך, ושוכחים להתפלל על הדבר העיקרי והוא שיטה הקב"ה את לב המלך ויועציו עלינו לטובה.

הן כך אנו רואים שהתינוקות מחמת שכלם המוגבל אין להם את ה'פרופורציה' הנכונה, הם יכולים להתייפח מבכי עבור דבר קטן שנאבד מהם ולא לשים כלל את לבם על דבר גדול שנאבד מהם, וכמו כן להיפך, הם יכולים לשמוח שמחה גדולה על שזכו באיזה דבר קטן, ולא לשים כלל את לבם על דבר גדול שקיבלו.

במידה מסוימת אף אנו נוהגים כמותם כאשר לכל אחד מאתנו יש רשימה של דברים שאינם מסודרים אשר עליהם הוא מתפלל ללא הרף, ולעומת כן יש לו רשימה של דברים ש'כאילו' מסודרים הם ומחמת כן אינו מתפלל עליהם. ולמשל, הצעירים שעדיין אינם מתמודדים עם קשיים של בריאות, יתפללו תמיד על פרנסתם ויזניחו את ענין הבריאות, ולעומתם הזקנים שכבר מתמודדים עם קשיים של בריאות, יתפללו תמיד על בריאותם ויזניחו את ענין הפרנסה. ובכן, לו חכמה נשכיל זאת ליישר את מבטנו לראות את ענין הנשיאות על-פי מחשבת התורה, נלמד מזה ליישר את מבטנו גם נוכח שאר ענייני החיים שלנו, ואז נדע

בפרשת לקיחת שרה לאבימלך "וירא אברהם אל שרה אשתו אחותי היא", שכתב שם רש"י "כאן לא נטל רשות [משרה], אלא על כרחיה, שלא בטובתה, לפי שכבר לוקחה לבית פרעה על ידי כן", והוא מקושי ההבנה, כי אדרבה, מטעם זה צריך היה דוקא לשאול אותה בענין זה, כיון שכבר נלקחה פעם אחת לבית פרעה על-ידי טענה זו.

וכתב שם: ונראה בזה דהנה ידוע דמבעל בחירה קשה להינצל, אבל לב מלכים ושרים ביד ה', ולכן בתחילה כשירד למצרים טען אברהם לשרה ואמר "והיה כי יראו אותך 'המצרים' ואמרו אשתו זאת והרגו אותי", המצרים דייקא, כי בהיותם בעלי בחירה קשה מאוד להינצל מהם, לכן "אמרי נא אחותי את", ואז תלקחי מיד לבית פרעה המלך, וכיון שלב מלכים ביד ה', קל יהיה להינצל ממנו. וממילא אתי שפיר מדוע עכשיו בבואו לגרר לא נטל רשות משרה אשתו אלא עשה כן בעל כרחיה שלא בטובתה, מפני שכבר לוקחה לבית "פרעה", דייקא לבית פרעה וכבר הוכח לו שמאותה טענה "אחותי את" אפשר להינצל מן העם.

הסתכלות משובשת

וכעת להלכה למעשה: הנה אנו רגילים לראות את המציאות כאילו ישנם שני מועמדים לנשיאות אשר האחד מהם טוב מאוד ליהודים הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית, והשני לא כל-כך, ולכן יש לנו תשוקה גדולה שהראשון ייבחר. ולפי מה שלמדנו, הלא סתירה מוחלטת היא עם האמונה בהשגחה פרטית, שהרי **מאותו רגע**

לרעתו ולשני עמדה לטובתו, הראשון הפסיד מחמתה הון רב והשני הרוויח מחמתה הון רב.

אציג דוגמא אחת: כעת דנו הרשויות בארץ ישראל בענין הוזלת מחיר המים. הטיעון היה שבגלל השהות המרובה בבית עקב נגיף הקורונה, צורכים המשפחות יותר מים ואינן יכולות לעמוד בנטל. לאחר דין ודברים יצא הפסק להוזיל את מחיר המים למשפחות, אך בד בבד להעלות את מחיר המים לאלה שצורכים כמויות גדולות של מים כדי שלא יחסר הכסף מהקופה הציבורית. ועכשיו התיישבו לדון מהו הקו העובר בין אלה שצורכים כמויות גדולות לאלה שצורכים כמויות קטנות.

והנה ברור הדבר שאלו שיבטחו בה' ולא יתלו את יבם באותם אנשים מקבלי ההחלטות, יהיו מאלו שירוויחו מן השינויים, וכך הוא בכל הדברים הדומים לדוגמא זו, ולא משנה אם מקבלי ההחלטות מחפשים להטיב לנו או שמחפשים להתעלל בנו, תמיד יימצא הסעיף שיחריג אותנו מן ההפסד, ואפילו אם לא יימצא ירוויח אותנו חזרה מצד אחר.

התייחסות החו"א לגזירת השירות

הלאומי

כשריחפה על בנות ישראל גזירת השירות הלאומי, פנה הרב משה טננבוים ז"ל יו"ר ועד הישיבות אל הגרי"ז מברסק זצ"ל וביקש ממנו שיסע אל ה'חזון איש' זצ"ל ויבקש ממנו היות שכבר נפגש עם ראש הממשלה בן גוריון ומצא חן בעיניו, שיערוך לו מכתב בו יבקש ממנו לבטל את הגזירה. הגרי"ז זצ"ל נענה לעצם הרעיון, אך הודיע

באמת מה הם הדברים העיקריים שעליהם צריך האדם להשקיע תפילות בלי סוף.

הסתכלות מתוקנת

ונבאר יותר: כשהקב"ה מעמיד נשיא מסוים, כוונתו להציבו כנסיון בפני בני ישראל כדי שיצטרכו לבחור בין שתי דרכים, והיה אם יבחרו בדרך התורה, יתברר שהצליחו במבחן ועמדו איתנים בנסיונם. ולמשל, אם הקב"ה מעמיד נשיא שנראה כעומד לימינם של ישראל ומחפש להטיב להם בכל מה דאפשר, המבחן הוא לראות אם ישימו את מבטחם בנשיא זה למחצה ולשליש ולרביע או שיזכרו שאין הדבר תלוי בו וישימו את מבטחם אך ורק על השי"ת. ולאידך גיסא, אם הקב"ה מעמיד נשיא שנראה כקשה יותר לישראל, המבחן הוא לראות אם ידאגו מחמת כן או שיזכרו שאינו יכול להרע להם מאומה אם לא על-פי גזירתו יתברך.

הבוטח בה' חסד יסובבנו

וכעת נאמר שמי שבאמת ישכיל לראות את הדברים באופן זה ויעמוד איתן בנסיונו, אך טוב יהיה לו ולא יאונה לו כל רע מצד המנהיג. ולעומת כן, מי שלא ישכיל לראות את הדברים באופן זה, אלא יחשוב שהבחירה נתונה בידי המנהיג להרע או להטיב, ומחמת כן יהיה מלא דאגה ופחד אם ייבחר מי שאינו נראה כאוהד ישראל, או להיפך, אם ייבחר מי שנראה כאוהד ישראל, ישים עליו מבטחו, כי הוא רע ומר יהיה גורלו.

הלא רואים אנו מדי יום ביומו איך מציאות חדשה שנתהוותה, לאחד עמדה

היה פוטר אותם מחובת הגיוס, אך כיון שישב על כסא ראשות הממשלה, ניטלה ממנו בחירתו וחתם לפטור אותם מחובת הגיוס כמי שכפאו שד.

תוצאות הבחירות נוגעות אך ורק לסוג העבודה

אלו שחיים על-פי מהלך זה, אין להם שום לחץ מתוצאות הבחירות מפני שאין אצלם שום חילוק מי ייבחר. יתכן שאמנם יהיו להם הרגשים מסוימים כלפי בחירת מועמד זה או אחר, אך הרגשים אלו יתעוררו בהם רק מחמת ידיעתם שעם בחירת הנשיא הקב"ה מדבר עמהם ומצפים הם לראות מה יהיה סוג העבודה המוטלת עליהם בשנים הבאות.

תמיד נוכל לראות אנשים שאומרים שהם מתעניינים בחדשות העוסקות במצבם של המועמדים השונים אך ורק מחמת סקרנותם ותו לא. ליהוי ידוע שטמון בזה סכנה גדולה, כי בדרך כלל יש לו לאדם איזה נטייה כלפי מועמד מסויים, וככל שהוא מתעניין באותן חדשות, הוא מגביר בלבו את המחשבה המוטעית שמצבו יושפע מבחירתו של אותו מועמד, בעוד לפי האמת, לא תהיה ממנה שום השפעה על מצבו והחילוק בין בחירתו של זה לבחירתו של זה אינו אלא לענין סוג העבודה בלבד.

עלינו להזכיר לעצמנו שאנו מצפים למלך המשיח ולא לגוי מגושם זה או אחר, וכדי לזכות לראות את פניו עלינו לחזור בתשובה שלימה, ואם כן בחירת הנשיא נוגעת לנו אך ורק כדי לדעת איזה סוג של תשובה עלינו לעשות.

שהוא עצמו לא יסע, אלא ימנה אותו לשליח לפנות בשמו אל ה'חזון איש'.

נסע הרב טננבוים אל ה'חזון איש' ואמר לו שהגרי"ז שלחו אליו לבקש ממנו שיערוך מכתב אל ראש הממשלה. אך שמע ה'חזון איש' על הבקשה, אמר: לב מלכים ושרים ביד ה'. שאל אותו הרב טננבוים: מה אענה למשלחי הגרי"ז? אמר לו ה'חזון איש': מסור לו את תשובתי והוא יבין. כשחזר אל הגרי"ז עם תשובת ה'חזון איש', קרא הגרי"ז: הוי אומר שה'חזון איש' כבר שלח מכתב כזה ולא הועיל מאומה.

כדי להסביר את דרכו של ה'חזון איש', יתכן לומר שבתחילה סבור היה שכן גוריון אינו בכלל מלך או שר, אלא איש פוחז וריק הוא ואם כן בעל בחירה הוא וצריך לפעול בדרכי ההשתדלות. וכשראה שמכתבו לא פעל מאומה, הבין שאף הוא בכלל הזה, ואשר לכן אין צריך לפעול כלל בדרכי ההשתדלות כי אם לדבר עם הקב"ה שיטה את לבו לטוב לנו.

חתם על פטור בני הישיבות כמו שכפאו שד

הפלא הוא שכן גוריון עצמו הוא זה שבסוף פטר את בני הישיבות מהשירות הצבאי, וכיון שירד מכסאו, לא הפסיק לירוק אש וגפרית על בני הישיבות ולגנות את הפטור שניתן להם. וראיתי לאחד מרבני אותו דור שהעלה את הפלא הזה עלי ספרו בשאלו היתכן שייגנה איש על מה שהוא עצמו עולל כמו חתימת ידו. והשיב שזהו הפירוש, הוא עצמו שונא היה מתחילתו את בני הישיבות כשנאת עמי הארץ לתלמידי חכמים, ואם היה הדבר תלוי בו, מעולם לא

ממנו את כוח הבחירה מפני שרצו להעמידו עכשיו בפני הצורך לבחור אם להשבר ברוחו וליפול לידי יאוש ומרה שחורה, או להתחזק באמונה ולקבל את המסלול שסלל בעבורו השי"ת כמו שהוא ומתוך כך לחזור בתשובה שלימה ולהתקרב אל הקב"ה.

ובאותה מידה, כשישנו בחור שהוא כליל המעלות ובלי שום נסיונות, עליו לידע שמן השמים יצרו לו סביבה כזו שבה יצטרך לבחור להאמין שאת כל סגולותיו הוא קיבל מהשי"ת ולא השיגן בעשר אצבעותיו, ומתוך כך יבוא לידי ענוה ויסמוך אך ורק על הקב"ה ולא על כשרונותיו.

כך האדם מסובב כל הזמן בדברים שאין להם בחירה בהם, וכל שישכיל האדם לעצור ולהתבונן ולומר לעצמו: "הקב"ה העמיד אותי במצב זה כדי שאצטרך עכשיו לבחור בטוב", יזכה לעמוד על מצוק איתן במלחמתו עם יצרו ולראות הכל בבהירות. ועוד זאת, כשיעשה כן האדם מול אנשים ודברים שאינם בעלי בחירה, יזכה עם הזמן ויוכל לעשותו גם מול אנשים בעלי בחירה, עד ששום דבר לא יגע לו בלבו.

סילוק הבחירה לאדם לצורך בחירה מאוחרת

נסיים עם מה שכבר הוזכר לעיל, שכפי שהמלכים והשרים אין להם בחירה, כך כל אדם יהיו לו זמנים שבהם יינטל ממנו כוח הבחירה, ובדרך כלל יגלה זאת רק לאחר מעשה. ובכן, כשהאדם מגלה שעשה דבר מה ללא בחירה, עליו להבין שתכלית הדבר היתה ליצור לו סביבה מסוימת אשר כעת יצטרך לבחור את הבחירה הנכונה בהתאם לאותה סביבה.

דוגמא לדבר היא בחור בגיל הנעורים אשר בדברים מסוימים נלקח ממנו כוח הבחירה, וכפי שכבר אמרו הצדיקים שבדור עקבתא דמשיחא יהיו רבים מבחורי ישראל שיינטל מהם כוח הבחירה בדברים מסוימים ויישארו קטנים לגבי אותם דברים אע"פ שיהיו כבר בני שש עשרה ושבע עשרה, והבחור שואל: למען השם, מדוע העמידו אותי בפני נסיון כזה שאיני יכול לעמוד בו ואין לי כוח לבחור בין רע לטוב?

ההתשובה היא שמן השמים נטלו

מדור שבת קודש – סעודה שלישית מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר

זה קודם אכילה נקרא כיון שהוא מיד בתחילתה), ומצד שני אינו מפסיק בין נטילה לברכת המוציא.

תורה ותפילה במקום אחד

נמצאנו אומרים שמזמור זה מתחילתו לסופו מתפרש גם כלימוד תורה וגם כבקשת תפילה. דוד המלך ע"ה מדבר ואומר: ה' הוא הרועה אותי ולכן אין חסר לי מאומה. כשזקוק אני לאכול הוא מעמידני על נאות דשא כפי שהרועה מעמיד את צאנו על העשבים, וכשזקוק אני לשתות הוא מנהל אותי על מי מנוחות. סוף דבר, הוא נותן לי את כל צרכי מאל"ף עד תי"ו ואיני צריך לדאוג לכלום. נפשי ישובב – רוחי שהופג בצרות ובמנוסה, ישובב [יחזיר] לקדמותו. גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע, כי אתה עמדי, שבטך ומשענתך המה ינחמני.

בכל זה דוד המלך מספר מה הקב"ה עושה עמו, והרי זה נחשב כלימוד תורה, כי כשהאדם מפרסם איך הקב"ה מתנהג עמו מאז ומקדם ושהוא נותן לו כל צרכו ומסדר לו כל ענייניו על הצד היותר טוב, הוא לומד אז תורה, והרי זה כמי שלומד שהקב"ה הוא רחום וחנון, שבוודאי הוא לומד בזה תורה ומחויב בברכת התורה תחילה. אולם יחד עם כן מתפרשים דבריו גם

אמירת מזמור לדוד בתחילת האכילה

הנה מנהג קהילות ישראל לומר בסעודה שלישית מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר, קהילה קהילה ומנהגה, יש שאומרים אותו, יש ששרים אותו ויש ששרים אותו שלוש פעמים. והאמת שמזמור זה נוגע לכל רגע ורגע מחיי האדם, וכיון שהגענו אליו לפי סדר לימודנו, נעצור ונלמד אותו בע"ה. והנה במשנה ברורה (קע סק"א) כתב וזה לשונו: ומצוה על כל אדם ללמוד תורה על שולחנו, שכל שולחן שלא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים. וכתב בשל"ה⁶ דילמוד משנה או הלכה או אגדה או ספרי מוסר ואינו יוצא כמה שמברך ברכת המזון, וטוב לומר אחר ברכת המוציא מזמור ה' רועי לא אחסר שהוא דברי תורה ותפילה על מזונותיו.

וכוננת המשנה ברורה להוציא מאותם שכתבו לומר מזמור זה קודם הנטילה או בין נטילה לברכת המוציא, בא הוא וגילה דעתו לאמר לאחר ברכת המוציא וטעימה, כי אז נמצא האדם מרוויח מכל הצדדים, מצד אחד יש לו דברי תורה על שולחנו ותפילה על מזונותיו בתחילת הסעודה (כדאיתא בזוה"ק שיש להתפלל על המזונות קודם אכילה, ואף

⁶ ראה שם שער האותיות אות ק' קדושת האכילה.

לה' כי טוב כי לעולם חסדו, ה' רועי לא אחסר, הקב"ה רועה אותי כפי שהרועה רועה את צאנו, ומרביציני בנאות דשא. וכי הצאן דעה יש להם לומר לרועה שלהם היכן להרביצים?! אף אני אין לי שום דעה, אלא סומך אני עליו שהוא עושה בעבורי את הטוב ביותר.

חיבור בין משפיע למקבל בעת האכילה

והנה הגם שזמן אמירת תפילה זו הוא בכל רגע ורגע מרגעי היום, עם כל זה יסודו רבותינו לאמרו בתחילת האכילה, וטעם הדבר, כי בשעה שהאדם מכניס אוכל לפיו, נעשה אז חיבור חזק בין המשפיע למקבל באופן של עשייה.

כשהאדם מקבל בחשבון הבנק שלו כסף מחבירו, אין החיבור בינו לבין הנותן חזק כל-כך, שהרי הכסף אינו מוכן עדיין לאכילה. צריך למשכו מן הבנק וללכת לחנות לקנות בו אוכל. מה שאין כן כשהאדם מכניס את האוכל לפיו, כי אז החיבור בין הנותן שהוא הקב"ה והמקבל שהוא האדם נעשה חזק מאוד.

בגמול עלי אמו

דוגמא לדבר נוכל ללמוד מאם המאכילה את בנה התינוק בדייסא או בפירות מרוסקים, שהיא מוכרחת לעורר אז את רגשותיה, לחייך אליו ולספר לו סיפורי מעשיות כדי שיאכל. הרי שבשעת האכילה מתעוררת מתקרבים המשפיע והמקבל

כתפילה, וכאילו מתפלל: **עזרני השי"ת שארגיש תמיד שאתה רועה אותי ושאתה מרביציני על נאות דשא ומנהלני על מי מנוחות וכו'.** כי תמיד כשהאדם חוזר על דברי חיזוק של אמונה, יש במעשה שלו תפילה נסתרת לזכות לכך.

לא אחסר ההכרה שה' רועי

וכך נוכל לראות בכל הספרים שבפרשם מזמור זה, כתבו: דוד המלך ביקש שיתקיים בו כל זה. וכן פירש הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז⁷ זיע"א הלשון "ה' רועי – לא אחסר", שדוד המלך ביקש, שלעולם לא תחסר לו ההבנה שה' רועי. וכעין זה כתבו המפרשים⁸ בפירושו הלשון "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע", שדוד המלך ביקש שכאשר יפקדוהו מצבים קשים, לא יירא משום דבר רע.

וכאמור, אין בדברי המפרשים שום סתירה עם פירוש רש"י שהוא הפירוש הפשוט שדוד המלך ע"ה סיפר על הנהגתו של הקב"ה עמו והודה על העבר, כי בזה שהאדם מספר על כך ומכניס את עצמו לתוך דברי נעים זמירות ישראל בהזכרו שגם הוא עובר פרשיות שונות עם פרנסה ועם שכנים ועם חינוך ילדים, והוא מתחזק והולך באמונה שהגם שרוחו הופג בצרות ובמנוסה, ישובב אותו הקב"ה לקדמותו, הרי הוא מהפך את דברי התורה שלו לתפילה שבאמת יוכל להרגיש שהוא חוסה בצלו של הקב"ה, ושמעתה ואילך אם ישאל אותו אדם לשלומו, יוכל להשיב לו בשמחה וגיל: הודו

⁷ הביאו בנו בתולדות יצחק' תהילים מזמור כג. וכן הוא ב'שפת אמת' פרשת תרומה (תרל"א).

⁸ ראה לדוגמא פירוש ר"א מגרמיזא על תהילים כאן.

הבאה מתוך חיזוק האמונה, כי מתוך תפילה זו יזכור האדם בכל פעם שהוא מכניס את הכף לפיו, שהקב"ה הוא זה שמכניס אותה. אין אנו עוסקים כעת במדרגות גבוהות, אנו עוסקים במי שמוסיף מלח ותבלין למאכליו ומבין היטב מה הוא אוכל, אך גם הוא מוטל עליו לזכור בשעה שהוא אוכל, מי הוא זה המאכילו.

הדרך לעורר השפע העליון

וכתבו הספרים הקדושים שבזה שהאדם זוכר זאת בעת אכילתו, מתברך השפע שלו בכל ענייני פרנסתו עד להפליא. וסיבת הדבר, כי מתוך זכירה זו האדם מקרב את עצמו אל המשפיע, וכשהוא מקרב את עצמו אל המשפיע, המשפיע מתקרב אליו ומגביר את השפע שהוא נותן לו.

משל למה הדבר דומה, לרב שהכין שיעור לתלמידיו, שאם בעת השיעור יראה אותם נרדמים על מקומותיהם או משחקים בניירות וכדו', ימסור את השיעור אך ורק לצאת ידי חובתו וילך לו לדרכו. אבל אם יראה את תלמידיו בעת השיעור שעניניהם פקוחות ופיהם פתוח לרווחה לבלוע את דברי תורתו, והם נושאים ונותנים, שואלים ומשיבים, אזי ייפתחו מעיינותיו ויהיה כמעייין המתגבר עד שיתוספו בו חידושים יותר ממה שהיו לו בתחילה. חוק הוא בבריאה וכל המוסר שיעורים לאחרים יכול להעיד עליו, שביום שהשומעים מקשיבים ביתר שאת, הם נותנים כוח ברבם ומתחדשים לו חידושים נפלאים ואמיתיים באופן שאי-אפשר להבין בשכל.

אך כאן, כשהאדם זוכר בעת אכילתו שהקב"ה מאכילו עכשיו והוא מודה ומשבח

ונעשה חיבור גדול ביניהם. וכן אמרו חז"ל (ברכות י, א) שבעוד אצל בעלי החיים הטביע הקב"ה שיינוק התינוק ממקום בזוי כי אצלם עיקר התכלית הוא שיאכל התינוק כדי חיותו, אצל בני אדם הטביע הקב"ה שיאכל התינוק באופן שיוכל לראות את האם ולהתחבר עמה, כי בשעת האכילה נעשה חיבור חזק מאוד בין המשפיע למקבל.

וכמו כן כשהקב"ה מזין את האדם שהוא כגמול עלי אמו, נעשה אז חיבור גדול בין האדם להקב"ה. ישנם אנשים שכל אכילתם הוא בצורה של בדיעבד. מה לעשות שהגוף דורש את שלו? ואז הם אוכלים בעמידה או אפילו תוך כדי הליכה. אך לא זו הדרך. יש קרבת אלוקים על-ידי תורה, יש קרבת אלוקים על-ידי תפילה, ויש קרבת אלוקים על-ידי אכילה.

פותח את יריך ומשביע לכל חי רצון. עכשיו, לאחר כל התפילות שנשאת לשמים שתקבל לחם לאכול, הגיע סוף סוף המעמד הגדול בו הקב"ה בכבודו ובעצמו מאכיל אותך בכפית, וכי דבר קל הוא בעיניך?! הלא הקב"ה עומד מעליך ומאכילך! פקח איניך וראה ושים לבך לקרבה הגדולה שנעשית עכשיו ביניכם!

אמנם כן, הספרים הקדושים מלאים בכך שמיני המאכלים מלאים בניצוצות קדושים ובעת האכילה מעלים אותם לשרשם, אך לפני שמכוון האדם כוונה זו, יש לו לכוון תחילה את הכוונה הפשוטה, והיא שהאכילה היא שפע שהקב"ה משפיע עליו ושמסיבה זו נוצר אז קרבה גדולה בינו לבין בוראו.

וכדי שדבר זה באמת יעלה יפה, תיקנו להתפלל בתחילת האכילה תפילה זו, תפילה

עובדא זו יש בה לקח גדול, כי הנה בדרך כלל ישנה נטייה בקרב האוספים כספים למוסדות תורה לחשוב שהם מחויבים להשתדל אך ורק בדרכים גשמיים, שהרי הם עושים זאת לדבר מצוה ולא לעצמם בכלל. ומתוך כך הם נכשלים בעשיית מעשים פליליים אשר כבר חרגו מזמן מגדר ההשתדלות, והכל בשביל המטרה הנעלית להביא כספים למוסדות התורה, אשר לדעתם מקדשת את האמצעים, והרי הם שוכחים שכדי להביא שפע ישנן דרכים אחרות.

וכי סבורים הם שבגלל שהם אוספים למוסדות תורה, יוכלו להביא כסף ממקור אחר?! וכי סבורים הם שבגלל שהוצאותיהם גדולות יוכלו לילך ברמאות ולהביא כספים בכוח?! אין דרך אחרת להביא שפע!

אמנם כן, מותר ומצווה להתרים אנשים למוסדות התורה, אבל הכל בגדר המותר. לעתים סבורים בעלי המוסד שיש להפריד בין המשמשים בתפקידים הרוחניים של המוסד לבין המשמשים בתפקידים הגשמיים. לדידם, אלו שמוסרים את השיעורים לתלמידים, צריכים אמנם להיות אנשים בעל שם גבוהים משכמם ומעלה, אבל אלו שממונים על הבאת הכספים, די להם שיהיו אנשים ערמוניים שידועים להביא כספים בדרכים לא דרכים.

טעות גדולה היא בידם! המציאות מוכחה שאין זה עובד. ממונים אלו בדרך כלל רק מעוררים מחלוקות קשות וגורמים

לו על מה שהוא נותן לו, אע"פ שאינו אלא לחם צר ומים לחץ, כי ישנם בני אדם שגם את אלה אין ידם משגת, נתוסף ברכה בשפע שלו כי כוח ההשפעה של הקב"ה עליו נעשה כמעייך הנובע.

ז"ן ומפרנס לבל

וזה לשון הספה"ק 'בני יששכר' (מאמרי השבתות מאמר ח): כתבו תלמידי האר"י ז"ל לומר אפילו בחול קודם הסעודה מזמור לדוד ה' רועי וכו' כי יש בו ז"ן תיבות, כי הוא זן ומפרנס לכל⁹ (פע"ח שער ק"ש שעל המטה פי"א). ויכוין בשם הוי"ה במילוי כזה יר"ד ה"ה ו"ו ה"י בגימטריא ז"ן. עוד יש בו אותיות כמנין זכ"ר בגימטריא ברכ"ה, שישלח ברכה בכל מעשה ידינו.

שפע ממקור עליון בישיבת ראדין

בספר "מאיר עיני חכמים" הביא מה שסיפר עד ראה, שפעם היה אחד מתלמידי הגאון ה'חפץ חיים' זצ"ל שקוע בספר המשנה ברורה. לפתע נפל מבטו על דברי רבו בענין אמירת מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר קודם הסעודה. מיד נפלט ממנו צווחה: "אווי! חבל שאין כולם אומרים מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר קודם הסעודה; יתכן שבגלל זה חסר כסף לישיבה". הוא קם ונכנס לחדר האוכל ואמר לכל התלמידים אשר היו אז בתחילת סעודתם, לומר מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר. ומה גדול היה הפלא כאשר תיכף לאמירתם נכנס אחד מתומכי הישיבה והניח נדבה הגונה לישיבה.

⁹ כעין זה ידוע שגם ברכת הזן, הברכה הראשונה של ברכת המזון, יש בה ז"ן תיבות.

יאיר. הוא כבר הספיק לומר נשמת כל חי וכעת הכרתו בהירה ולבו בוער כלהבת אש קודש לבוראו יתברך, ומה הדבר שעליו לעשות כעת לפי אחת השיטות? הוי אומר: לומר מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר. דבר זה מוכיח לנו עד כמה כוחו של מזמור זה גדול לחזק את האמונה בלבו ולפקוח את עיניו.

בנאות דשא ירביצני

נבוא להוסיף בהבנת פירוש המזמור כדי שאכן נוכל לאמרו על-פי הכוונה הרצויה. הנה לעיל כבר התחלנו לבאר שדוד המלך ניצל את כוח הציור כדי לקרב את הדבר אל השכל. ומטעם זה דימה זאת לרועה, כדי לחזק את האמונה הפשוטה בלב, שכמו שהצאן אינם מביעים שום דעה אלא הולכים לכל מקום שהרועה מוליך אותם, כך יש לו לאדם ללכת לכל מקום שהקב"ה מוליך אותו בלי לעשות חקירות ודרישות, אלא מתוך אמונה פשוטה שמקום זה ומצב זה הם הטובים ביותר בשבילו.

ולכן נוכל לראות שמתחילת המזמור עד סופה לא ביקש דוד המלך ע"ה אף פעם אחת שישתנה מצבו, אלא להיפך, שתהיה הכרתו בהירה שהיכן שהוא נמצא שם הוא נאות דשא ושם הוא מי מנוחות, ובסוף ביקש רק שימשיך כך גם להלאה – אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתתי בבית ה' לאורך ימים.

אני בער ולא אדע

וכן הוא בספה"ק "ישמח ישראל" (פרשת תולדות) שדוד המלך ע"ה ביקש בנאות דשא ירביצני, היינו שהיה מדמה עצמו לבהמה העומדת בשדה. ובלשון

לכל המעורבים להתבוסס בדמם. אם תרצו להביא כספים לישיבה, בחרו במי ששלם באמונתו ויודע היטב למי הכסף ולמי הזהב ואיך מעוררים את רצונו להגדיל את השפע, וכאותה עובדה בישיבתו של ה' חפץ חיים, כאשר בני הישיבה אמרו בסעודתם מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר, ותיכף ומיד השפע הגיע.

יטיבו המתרימים למוסדות התורה אם ילכו לקורס שילמד אותם איך לבצע את מלאכתם, לא לקורס כזה שמלמד איך להערים על בני אדם, אלא לקורס שמלמד איך השפע בא מן השמים. הלא זהו המהלך היחיד שמוכיח את עצמו, כל המהלכים האחרים, מעולם לא הוכיחו את עצמם.

עכ"פ עלינו להבין שמי שיש לו משפחה מבורכת בביתו, כמוהו כמחזיק מוסד, ולכן אם הוא רוצה שיהיו לו כסף למזון בני ביתו ולמלבושיהם, יעשה טובה לעצמו ויאמר בתחילת סעודתו מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר, וזה מה שיביא שפע גדול לו ולכל סביבתו, וטעם הדבר כפי שנתבאר משום שאמירת מזמור זה יזכיר לו מי הוא זה המאכיל אותו וממילא ייעשה אז חיבור חזק בין המשפיע למקבל ויתעורר המשפיע להגדיל את השפע יותר ויותר.

כוחו של מזמור

ראיה נוספת לגודל כוחו של מזמור זה, אנו מוצאים במסכת פסחים (ק"ח, א), שם דן הש"ס מה אומרים על הכוס הרביעית בליל הסדר, ואחת מן השיטות היא לומר עליה מזמור זה, מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר. הבה נתבונן! הלא בשעה זו נמצא האדם בפסגת עבודת זה הלילה אשר כיום

לייטיג אני זוכר מה שלפעמים אני שני לייטיג, ובעת שאני שני לייטיג אני זוכר שלפעמים אני ששה עשר לייטיג.

נתכוון לומר בזה: כשאני במדרגה גבוהה ומרגיש בהירות, אני נזכר באותם זמנים שאני במדרגה נמוכה, וזה מציל אותי מן הגאווה. וכשאני במדרגה נמוכה, אני נזכר באותם זמנים שאני במדרגה גבוהה, וזה מציל אותי מן העצבות.

על דרך זה ביקש דוד המלך ע"ה (כפי שפירשו רבים מספרי החסידות) שתהיה האמונה איתנה בלבו בשני המצבים. כשיהיה במצב של מנוחה, יזכור שאין הדבר בטוח שכך הוא יישאר לעולם ואשר לכן זקוק הוא להקב"ה שינהלהו. וכשיהיה במצב של מצוקה יזכור שלא לנצח זה יישאר כך, אלא במוקדם או במאוחר יתחלפו המצבים ויזכה לימים טובים יותר, וכך יהיה לו קל יותר להכניע את ראשו על כל גל וגל.

כי עת לחננה כי בא מועד

כשהאדם שרוי במצוקתו, סבור הוא שכך יישאר לנצח ולכן אינו יודע נוחם נפשו. טלו לכם דוגמא מתקופה זו, כאשר רבים גונחים ונאנחים ושואלים מתי כבר יוכלו לחזור לסדר היום הרגיל ללמוד ולהתפלל ולערוך חתונות כימים מקדם בשמחה ואחוזה, ומתי יפסיקו לשמוע על צרות קשות של אנשים הנפטרים רח"ל בדמי ימיהם וכדו', ונדמה להם מחמת שהמצב נמשך עוד חודש ועוד חודש שהוא לעולם לא יבוא אל קצו. אך אין הדבר כן, בסוף זה יעבור ונמצא את עצמנו בתקופה חדשה, ואז יהיה טבענו לשכוח מכל אותה תקופה ארוכה שהכל עצר מלכת וכל סדרי החיים השתבשו.

קדשו: והיינו שלא השיג עוד שום השגה בהשגת הבורא ברוך הוא בבחינת בהמה, וכמו שאמר "אני בער ולא אדע", "בהמות הייתי עמך", רק היה מאמין באמונה פשוטה ושלימה. וכמו שאמר הבעש"ט הק' קודם פטירתו: אני מסלק כל ההשגות שהשגתי, ובער ולא אדע, רק מאמין אני.

ומסיים שם: וזוכה על ידי זה "על מי מנוחות ינהלני", וכמו שכתב האר"י הק' מי מנוחות הוא חסדים טובים, פירוש שהוא נראה לעין כל שהוא חסדים טובים, והיינו שהקב"ה משלם ומודד לו במידה שמרד בה, כמו שהוא מאמין באמונה פשוטה ושלימה בלי חקירות, כך הקב"ה עושה עמו חסדים בפשטיות.

בקשה לאמונה בה' בכל התקופות

הרה"ק רבי משה מאברין זיע"א פירש "על מי מנוחות ינהלני", אפילו כשאני על מי מנוחות ונדמה לי שאני יכול להסתדר לבר, עלי להבין שאין לי שום כוח עצמי ושאני זקוק להקב"ה שינהלני. וכן פירשו עוד מצדיקי החסידות שדוד המלך נתכוון לבקש שיזכור תמיד שהוא זקוק לעזרת ה' כשהוא נמצא על מי מנוחות באותה מידה ממש שהוא זקוק לעזרתו כשהוא נמצא על גלים סוערים.

הן ידוע ידע האדם שתמיד יהיו לו זמנים של אור וזמנים של חושך, זמנים שבהם הקב"ה מראה לו לאדם פנים שוחקות וזמנים שמשתיר את עצמו ממנו, וזאת מפני שהקב"ה רוצה שיעבדנו בשני האופנים. וכבר הביא בספה"ק 'בית אהרן' בשם אביו הרה"ק רבי אשר הגדול מטטאלין זיע"א שאמר בזה הלשון: בעת שאני ששה עשר

תקופות של אור ותקופות של חושך, וכך יבוא אל שלימותו על-ידי שיאמין בו בשתי התקופות. וזה מה שדוד המלך ביקש מהקב"ה, שלא יהיה מופתע כשיפקדו אותו מצבים קשים, אלא תמיד יזכור שכך הוא סדר הדברים, כי על האדם לעבור לפעמים הרים וגבעות, ותמיד הקב"ה עמו ינחני במעגלי צדק למען שמו.

כן נוכל לראות בכל העניינים, למשל האדם מחכה שנים רבות לשידוך וצער עולה אז השמימה, אך בסוף כשהשידוך המיוחל נמצא והוא נכנס לחיים הרגילים ככל שאר בני גילו, הוא שוכח עד מהרה שאי פעם שרוי היה במצוקה. כאמור, כל זה הוא מהלך שהקב"ה הטביע בעולם כדי שכל אחד יצטרך לעבור

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי ישכר דוב בהרה"ק רבי יהושע מבעלזא

זיע"א

נסתלק לגנוי מרומים ביום כ"ב מרחשון ה'תרפ"ז

אל הנער הזה התפללתי

מעשה שהיה כך היה: פעם נסע אביו מוהר"י מבעלזא זיע"א לקראקא עיר מלאה חכמים וסופרים ולקח עמו את בנו מוהרי"ד זיע"א. באו חכמי וגאוני קראקא לקבל את פני הצדיק בבית האכסניה שלו. בהמתנם בחוץ, שוחחו בינתיים עם הבן והתפעלו מגודל בקיאותו וגאונותו אשר היה מפורס בזה. כשהגיעו תורו של אחד מן הרבנים להיכנס אל הצדיק, נכנס ואמר: "אם בער'ניו שלכם יהיה רבי גדול איני יכול לדעת, אך בזה בטוח אני שיוכל להיות רב גדול".

נענה לו מוהר"י ואמר בענוותנותו: כשאבי ה'שר שלום' זיע"א נסע לרבו ה'חזזה' מלובלין, עיקר בקשתו היה שיהיו לו בנים כהלכה [לייטישע קינדער]. והנה כשנולד לו אחי הגדול רבי אלעזר זיע"א (שהיה איש קדוש מאוד, ואף הגה"ק מצאנז) זיע"א העיד עליו שהיה קדוש מרחם, נשמתו קדושה וגופו קדוש) היה שמח מאוד ואמר שהוא מרגיש שמן השמים מילאו אחר בקשתו. ובכן, מעולם נפלאתי מדוע העביר את הנשיאות אלי, אך כשנולד לי בני זה הבנתי שאותו ראה בעיני הבודלח ולכן העביר לי את הנשיאות כדי שבבוא העת היא תעבור אליו. אחר-כך נאנח מוהר"י ואמר:

דיני בכורה שייכים רק בענייני גשמיות, בהם מקבל הבכור פי שנים, אבל בענין ההשגות הרוחניות, אין דיני בכורה.

על ברכי וקנו ה'שר שלום'

עוד מספרים החסידים: כפי הידוע היה ה'שר שלום' בסוף ימיו סג-נהור. פעם שיחקו אצלו נכדיו, ותוך כדי שאל אותם ה'שר שלום' לשמותיהם. כשהגיע תור נכדו מוהרי"ד, הושיבו על ברכיו ושח עמו דקות ארוכות. כשסיים, אמר לו בקול: "כשתשב על כסא הנשיאות, תזכור את דבריי".

ברדתו מברכיו, שאל אותו אביו מוהר"י: מה דיברת עם סבא? אמר לו בנו הילד: איני זוכר. לאחר זמן שאל אותו שוב: מה דיברת עם סבא? ושוב השיב שאינו זוכר. ביום הבר מצוה שאל אותו שוב ועדיין לא זכר. היום החופה שאל שוב ועדיין לא זכר. הצטער הבן מוהרי"ד זיע"א צער רב על שאינו זוכר, וביותר גדל צערו מפני שהרגיש שאביו אינו מאמין לו שאינו זוכר, אלא חושד בו שמתכוון להסתירו ממנו. כשנסתלק אביו מוהרי"ד זיע"א, היה מוהרי"ד אפוף דאגה באמרו איך אוכל להיות מנהיג בישראל ואינני ראוי לזה.

לאחר מכן, כשחלפו ימי השבעה וחזר לסדרי לימודו, התיישב ללמוד פרשת

היה לשמוע מפיו של הקב"ה בכבודו ובעצמו שיפדה את ישראל מן הגלות הגם שהיה במדרגה הנחותה ביותר. ומכאן סלל דרך לכל המנהיגים בישראל לדורותיהם, שימליצו טוב על ישראל ויתפללו עליהם בפני השי"ת שיפדם מכל מיצריהם, יהיו באיזו מדרגה שהיו. ועל זה אמר לי זקני, שכאשר אשב על כסא הנשיאות ואהיה למנהיג בישראל, אזכור דברים אלה.

כי טוב יום בחצריך מאלף

בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כשבני ישראל נעו ונד בין הערים והעיירות, שבת פעם מוהרי"ד את שבתו בווינה. בליל שבת עבר ליד איזה בית מדרש והנה הגיע לאזניו קול ערב של לימוד התורה שבקע מאחד החלונות. נכנס פנימה ומה נתפלא לראות שמדובר בחייל לבוש מדי הצבא האוסטרי שיושב ולומד בנעימות כאילו נעצר העולם מלכת.

כששאל אותו מוהרי"ד על מקומו ומוצאו, סיפר החייל: כאשר נלקחתי לצבא, התפללתי לה' שלא אצטרך לחלל את השבת, והבטחתי שאם אשתחרר לחופשי ביום השבת, אקדיש את כל כולי לה'. מן השמים סיבכו והתמניתי כסגן לשר הצבא. מצאתי חן בעיניו וקיבלתי את הסכמתו לצאת לחופשי בימי השבת ולהשלים בימות החול את מה שאני מחסר בשבת. מאז אני מקדיש את כל שבתותיי ללימוד התורה.

כיון ששמע הצדיק כזאת, קרא ואמר: עתה ידעתי למה המשיח עדיין לא בא! וכי תהיה לו לה' יתברך נחת רוח גדולה כזו כשיבוא המשיח?! הלא כך אמר הקב"ה לדוד (תהלים פד, יא) כי טוב יום בחצריך

תרומה שהיתה אז פרשת השבוע, אך נפתח לו פרשת שמות ונפל מבטו על הפסוק "ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה'". נצטמרר מאוד מפני שהרגיש קרוב לדבר, והנה באותו רגע ממש נזכר בכל מה שדיבר עם זקנו כשהחזיקו על ברכיו.

משנזכר, סיפר מוהרי"ד על תוכן דברי השיחה עם זקנו. תחילה שאל אותי מה למדתי אצל המלמד. השבתי לו שהמלמד סיפר לנו את דברי המדרש המפורסמים (שמות רבה ב, ב) – אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו ע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית, נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו, אמר: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עייף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך. אמר הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך חיך אתה תרעה צאני ישראל. הוי, ומשה היה רועה.

שאל אותי זקני מה עוד למדתי אצל המלמד, והשבתי לו שהמלמד סיפר כי הקב"ה נתגלה למשה רבינו בעץ הסנה ושלח אותו להודיע לישראל שעתיד הוא להוציא אותם ממצרים, ואמר לו משה שהוא חושש שלא יאמינו לו ויאמרו לו שלא נראה אליו ה' ולא דיבר עמו. וסיפרתי לזקני ששאלתי את המלמד: איך יתכן שמשה רבינו שכל-כך אהב את אחיו מישראל והמליץ עליהם תמיד, ידבר עליהם כך ויחשוך אותם בחוסר אמונה?

אמר לי זקני ה'שר שלום': שאלה טובה שאלת ואשיבה לך. למען האמת משה רבינו ידע שבני ישראל יאמינו בו, אך חפץ

שלושה ימים ושלושה לילות של המתנה, יצא לפתע משמשו בקודש של הצדיק והודיע שהרבי אינו מקבל יותר קהל וכל הבאים יכולים לשוב לבתיהם. לעומת האחרים שעמדו שם, המתין בחור זה עוד יום יומיים בחשבו שיתמזל מזלו ודלתו של הצדיק תיפתח שוב, אך משראה שהוא ממתין לשוא, הסתובב אף הוא ונסע לדרכו. בלית ברירה הלך הבחור להתייצב לגיוס. בהגיעו אל לשכת הגיוס, ראה שתור ארוך משתרך מאחורי הדלת. נעמד אף הוא בתור והמתין. לפתע יצא אליהם פקיד אחד לבוש מדי צבא והודיע בקול: המפקד הודיע שיותר לא מקבלים בחורים לעבודת המלחמה, ואפילו אם יש כאן בחורים שרוצים בכל לבם להיות נאמנים למדינתנו ולצאת אלי קרב ומוכנים בעבור כך להמתין כאן יום או יומיים, מודיעים אנו בזאת שלא תועיל להם ההמתנה, כי יותר אין מקבלים בחורים לעבודת הצבא יהיה מה שיהיה.

תדהמה נפלה על הבחור מידוענו שהבין שאת כל זה פעל רבו הצדיק זיע"א, אשר הוא יושב ספון בבעלזא ומצודתו פרוסה למרחקים.

פעולת התפילה נראית לאחר זמן

הקשה הרה"ק מוהרי"ד זיע"א על מה שלמדו חז"ל כוח התפילה מתפילתו של אברהם אבינו להציל את סדום, והלא שם לכאורה לא נתקבלה תפילתו, כמבואר שם בפסוקים שביקש להציל את סדום באמרו אולי יש שם חמישים צדיקים, אולי יש שם ארבעים, וכך פחת והלך עד עשרה, וכשראה שאין שם עשרה צדיקים, שב לו למקומו מבלי שתועיל תפילתו מאומה.

מאלף – טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד שלמה בך להקריב לפני על גבי המזבח (שבת ל, א).

מלך פורץ גדר ואין מוחין בידו

מעשה היה אז בבחור אחד ושמו זעליג וואלף וואלדמאן שהוזמן להתגייס לצבא, אך הוא במקום להתגייס, ברח לבעלזא והתאכסן בחצירו של הרה"ק מוהרי"ד זיע"א. היה שם מבנה גדול ששימש לאורחים הרבים שבאו לשהות בצל קורת הצדיק, ולקראת הסוכות היו מסירים את גגו ומחליפים אותו בסכך קשר. משהתקרבו אז הימים לחג הסוכות, הטיל הצדיק את מלאכת החלפת הגג על אותו בחור, ומאז פקד לו כל כמה ימים לעשות איזו פרצה בקירות המבנה, פעם אמר לו לפרוץ בהן דלת, פעם לפרוץ בהן חלון וכן הלאה.

סיפר הבחור שכל פעם שפרץ איזו פרצה בהוראת הצדיק, הגיעה לאחר מכן השמועה שהצבא האוסטרי פרץ עוד גבול מגבולות האויב. ראיתי אז בחוש – העיד אותו בחור – שהיות שבחרתי לי לגלות לבעלזא במקום לשדה הקרב, פעל בשבילי הצדיק בכוח קדושתו שאוכל לפעול מרחוק את מה שהחילים בשדה הקרב פעלו מקרוב.

מצודתו פרוסה למרחקים

עוד היה מעשה בבחור אחד שהוזמן להתייצב לגיוס ותחת כן שם פעמיו לבעלזא לשאול בעצת הצדיק. בהגיעו לבעלזא ראה שתור ארוך מאוד משתרך מאחורי דלתו של הצדיק. נעמד אף הוא בתור והמתין. לאחר

בנסיעתכם, לפיכך אקבל אתכם עתה כדי שלא לעכבכם, כי כן אמר אברהם אבינו לאורחיו "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו", ומדוע הוצרך לומר "אחר תעבורו" שנראה כאילו משלח אותם מפניו? אלא ללמדך מידת דרך הארץ, שאם האורח ממחר לדרכו, יש להאכילו תיכף ומיד ולהזהר שלא לעכבו.

ענה לעומתו הגה"ק מסאטמאר: אפשר לפרש גם בענין אחר - כשאחד בא אל הצדיק לקבל ממנו שפע, צריך הצדיק להשפיע עליו שפע גדול כזה, עד שגם כשיעבור ממנו וישוב לביתו, עדיין יהיה אצלו מאותו השפע. ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו - יוכל לסעוד את לבו ויישאר אצלו גם כשיעבור לביתו.

הכניס מוהרי"ד את הגה"ק מסאטמאר וכיבדו במאכל ומשקה, אך הגה"ק מסאטמאר סירב לאכול באמרו שהוא שרוי בתענית. אמר לו מוהרי"ד: אברהם אבינו בראותו שאין המלאכים רוצים לאכול, הבין שהם חוששים שמא יתגשמו על-ידי המאכלים. אמר להם: ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו - אין לכם מה לחשוש! בביתי שלי, גם אם תסעדו לבכם, לא תתגשמו ותוכלו אחר-כך לעבור ולחזור לעבודתכם.

תירץ אותו צדיק: אדרבא ואדרבא, מכאן אנו לומדים את כוח התפילה, כי הגם שבשעת מעשה לא ראינו שהועילה תפילתו, הלא בזכות תפילתו ניצל לאחר מכן לוט אשר מתולדותיו יצא המלך המשיח ועל-ידו יבוא התיקון השלם לעולם, הרי שבתפילתו זו פעל לא רק להביא תיקון לסדום, אלא אף גם לכל העולם כולו. אלא מאי? זהו היסוד בתפילה, על אתר לא לעולם יראה האדם שהיא מועילה, אבל למען האמת לא יתכן בעולם שלא תועיל.

סעדו לבכם ואחר תעבורו - שיחתן של צדיקים

פעם עבר הגה"ק מסאטמאר (אז רבה של ארשיווע) דרך מקום מגורו של הרה"ק מוהרי"ד ונמלך להכנס אליו. היה אז בין מנחה לערבית, שעה שהרה"ק היה מדבר עם בניו, וכשביקש הגה"ק מסאטמאר מאחד הגבאים להכנס לחדר הרבי, לא נאות לו. אולם גבאי אחר היה שם שלא שאל שאלות, ניגש אל דלת חדרו של הרבי, פתח אותה לרווחה וקרא: רבה של ארשיווע עומד בפתח ומבקש להכנס.

ביקש הרה"ק שיעמוד בחוץ, קם ממקומו, יצא ואמר: בדרך כלל אין אני נוהג לקבל אנשים בין מנחה לערבית, אבל אתם הלא עובר דרך הנכם וצריכים אתם להמשיך

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

**פטרון מכון הבינני
לחודש מר-חשון**

ידידנו

**הר"ר משה חיים גרינפעלד הי"ו
חבר וועד הפועל**

**לע"נ האה"ח מרת
יוטא בת נפתלי הירצקא
ע"ה**